

Nezaměstnanost absolventů škol ve středním a vyšším odborném vzdělávání - 2001

Zpracovali:

PhDr. Helena Úlovcová
Ing. Jiří Vojtěch

OBSAH

1. NEZAMĚSTNANOST ABSOLVENTŮ.....	1
2. CELKOVÝ POČET NEZAMĚSTNANÝCH ABSOLVENTŮ	2
3. STRUKTURA NEZAMĚSTNANÝCH ABSOLVENTŮ Z HLEDISKA ÚROVNĚ VZDĚLÁNÍ....	3
4. STRUKTURA NEZAMĚSTNANÝCH ABSOLVENTŮ Z HLEDISKA PROFESNÍ SKLADBY... 5	
4.1 NEZAMĚSTNANOST ABSOLVENTŮ - VYUČENÍ	7
4.2 NEZAMĚSTNANOST ABSOLVENTŮ – VYUČENÍ S MATURITOU	11
4.3 NEZAMĚSTNANOST ABSOLVENTŮ - STUDIJNÍ OBORY SOŠ	15
4.4 NEZAMĚSTNANOST ABSOLVENTŮ – STUDIJNÍ OBORY VOŠ	20
5. NEZAMĚSTNANOST ABSOLVENTŮ ŠKOL V DLOUHODOBÉM VÝVOJI.....	24
5.1 VÝVOJ MÍRY NEZAMĚSTNANOSTI - UČEBNÍ OBORY	26
5.2 VÝVOJ MÍRY NEZAMĚSTNANOSTI - VYUČENÍ S MATURITOU	27
5.3 VÝVOJ MÍRY NEZAMĚSTNANOSTI - STUDIJNÍ OBORY SOŠ	28
5.4 VÝVOJ MÍRY NEZAMĚSTNANOSTI - VYŠŠÍ ODBORNÉ VZDĚLÁNÍ	29
6. NEZAMĚSTNANOST ABSOLVENTŮ – PŘÍSTUP ŠKOLSKÉ SFÉRY.....	30
6.1 HODNOCENÍ SITUACE	30
6.2 CESTY KE SNIŽOVÁNÍ NEZAMĚSTNANOSTI ABSOLVENTŮ	31
6.3 JAK POSTUPOVAT PŘI OVLIVŇOVÁNÍ VZDĚLÁVACÍ SOUSTAVY	33
6.4 ZÁVĚR	35

červen 2001

1. Nezaměstnanost absolventů

I když nezaměstnanost absolventů výrazně souvisí s celkovou ekonomickou situací státu, tedy i s celkovou mírou nezaměstnanosti a stavem nabídky volných míst, není pouze jejím odrazem. Absolventi jsou totiž skupinou uchazečů o zaměstnání, která je do značné míry handicapovaná tím, že jí chybí praktické zkušenosti a zároveň je zranitelná i z hlediska sociálně patologických jevů. Navíc je možnost získání zaměstnání v této skupině ovlivňována vzdělanostní a oborovou strukturou absolventů, kteří přicházejí na trh práce.

Aktivnímu zapojení absolventů do práce je věnována značná pozornost, a to zejména prostřednictvím poradenských systémů a využíváním nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti. Zdůrazňuje se v tomto směru potřeba preventivních opatření, která začínají už v okamžiku přípravy na volbu povolání. Každý jedinec by měl dostat natolik systematizované informace, které by zohledňovaly také rizika s touto volbou spojená a zároveň respektovaly možnosti uchazeče. Příprava na volbu povolání by neměla probíhat jednorázově, ale měla by mít charakter systematické školské průpravy, která by doplňovala informační servis poskytovaný výchovnými poradci na školách a pracovníky Informačních a poradenských středisek úřadů práce. Jakoukoliv direktivní opatření k regulaci vzdělávací poptávky by byla nesprávná, protože efektivnost takových kroků by relativizovala právě jejich izolovanost a nesystémovost.

Školství zaměřuje svoji pozornost v této oblasti především na obsahovou stránku odborné přípravy. Vedle aktualizace kvalifikačních požadavků je zdůrazňován význam praxe, třeba jen formou několikátýdenního seznámení s reálným pracovním prostředím, pro budoucí profesní uplatnění absolventů škol. V této souvislosti je ovšem potřeba širšího zapojení zaměstnavatelské sféry, které by mělo být podmíněno i vytvořením odpovídajících legislativních podmínek. Škola by se měla více zaměřit na osvojování tzv. klíčových kompetencí a více tak reflektovat požadavky zaměstnavatelů týkající se především ochoty učit se, komunikačních dovedností, práce s informacemi, s výpočetní technikou, jazykových znalostí a celé řady sociálních kompetencí (schopnost práce v týmu, řešit problém, rozhodovat se, nést zodpovědnost, být adaptabilní a flexibilní, týmové práce a schopnost vést).

Nejčastěji prezentovanými ukazateli uplatnitelnosti absolventů škol jsou absolutní počty uchazečů o zaměstnání (nezaměstnaných absolventů) a míra nezaměstnanosti. Oba ukazatele jsou důležité, i když v některých případech jsou uváděny absolutní počty uchazečů (které jsou přímo zjišťovány), bez ohledu na množství absolventů, kteří se v odpovídajícím druhu přípravy či oboru připravují. To vede k tomu, že jsou jako problémové označovány ty skupiny oborů ve kterých se připravují největší počty absolventů a kde jsou logicky i vysoké počty nezaměstnaných. Objektivní posouzení nezaměstnanosti absolventů by se proto mělo opírat především o hodnoty míry nezaměstnanosti absolventů. **Míra nezaměstnanosti absolventů** je dána poměrem počtu nezaměstnaných absolventů konkrétního druhu přípravy či skupiny oborů k celkovému počtu absolventů (tj. zaměstnaných, nezaměstnaných i příp. pokračujících v dalším vzdělávání¹) v daném druhu přípravy či v dané skupině oborů. **Hodnota míry nezaměstnanosti tedy vyjadřuje, kolik procent absolventů dané skupiny oborů zůstane bez zaměstnání.**

¹ Podíl pokračujících ve studiu je mnoho let asi 30% jak maturantů, tak vyučených (ti pokračují v nástavbovém studiu pro absolventy 3letých učebních oborů). Výrazně odlišný je u absolventů gymnázií - 70%. Z oborového hlediska je vyšší podíl pokračujících ve studiu u absolventů technických oborů (zejména elektrotechnických a strojírenských) a nižší u oborů služeb.

Při hodnocení nezaměstnanosti absolventů vycházíme z údajů úřadů práce shromažďovaných MPSV, které zachycují stav v dubnu a v září daného roku. Jako absolventi jsou ve statistikách MPSV označováni nezaměstnaní (uchazeči o zaměstnání), odpovídající definici podle Zákoníku práce, což poněkud komplikuje vyjádření míry nezaměstnanosti². Pro upřesnění je postupně připravováno sledování odlišující absolventy, kteří se stali uchazeči v posledním roce sledování, což umožňuje přesnější vazbu na celkový počet absolventů v daném roce. Pro sledování situace nezaměstnaných absolventů lze využívat i údajů výběrového šetření pracovních sil, které zpracovává Český statistický úřad. Toto šetření umožňuje stanovit míru nezaměstnanosti pouze z těch absolventů, kteří nepokračují ve studiu.

2. Celkový počet nezaměstnaných absolventů

Celkový počet nezaměstnaných absolventů (a rovněž i jejich podíl na celkové nezaměstnanosti) a jeho vývoj je ovlivněn řadou faktorů z nichž je potřeba jmenovat především:

- **úroveň celkové nezaměstnanosti** – absolventi škol jsou z mnoha různých důvodů při nepříznivém vývoji na trhu práce (všude na světě) ohroženi nezaměstnaností více než ostatní pracovníci. Nepříznivý ekonomický vývoj v předchozích letech a s ním spojená rostoucí nezaměstnanost vedl logicky i k rostoucí nezaměstnanosti absolventů, přičemž její úroveň je vždy vyšší než průměrná míra nezaměstnanosti.
- **cyklus školního roku** - počet absolventů hledajících práci se každoročně začne zvyšovat v červnu s koncem školního roku. Svého maxima pak dosáhne v září, kdy na úřad práce dorazí i ti, kteří hledání zaměstnání v průběhu posledních prázdnin nevěnovali pozornost. Od té doby se postupně snižuje a minimální hodnoty je dosaženo v květnu.

Absolutní počty nezaměstnaných absolventů škol prudce stoupaly do roku 1999 (až na 84,5 tis. v září 1999), po tomto termínu počet nezaměstnaných absolventů škol poklesl, protože v roce 1999 absolvoval jen malý počet vyučených a v roce 2000 malý počet maturantů (důsledek znovuzavedení 9. třídy základní školy v roce 1996) a počet nezaměstnaných absolventů byl v září 2000 70,9 tisíc.

Meziročně se zářijové hodnoty v posledních letech měnily následujícím způsobem:

- od září 96 do září 97 nárůst o 65,8 %,
- od září 97 do září 98 nárůst o 50,0 %,
- od září 98 do září 99 nárůst o 9,6 %
- od září 99 do září 2000 pokles o 16,1 %,

Je potřeba upozornit, že velmi nízký meziroční nárůst počtu nezaměstnaných absolventů v září 1999 (v době dynamicky rostoucí celkové nezaměstnanosti) a pokles do září 2000 byl způsoben již zmíněným malým počtem vyučených a následně maturantů, kteří na trh práce vstoupili v letech 1999 a 2000.

Průměrný podíl absolventů na celkové nezaměstnanosti má klesající tendenci již od roku 1998, kdy dosahoval 16,1%, v roce 2000 se absolventi podíleli na celkové nezaměstnanosti v průměru 13,5%, což je nejnižší hodnota od roku 1996. Podíl nezaměstnaných absolventů na

² Mezi absolventy - uchazeče o zaměstnání patří podle přijaté definice všichni absolventi, jejichž celková doba zaměstnání v pracovním nebo podobném poměru nedosáhla po úspěšném ukončení studia dvou let. Do této doby se nezapočítává délka základní vojenské služby a civilní služby, doba mateřské a další mateřské dovolené. To znamená, že mezi uchazeče o zaměstnání nejsou zahrnováni absolventi do dvou let po ukončení studia, jak je často uváděno, ale i mnoho dalších, kteří absolvovali před více lety, ale dosud se jim nepodařilo "odpracovat" dva roky. Tato definice absolventů tedy způsobuje určité zkreslení údajů, které nabývá na významu s rostoucí mírou nezaměstnanosti.

všech nezaměstnaných je rovněž ovlivněn cyklem školního roku, nejnižší v posledních letech byl v květnu 1996 – 10,4 % a nejvyšší v září 1998 – 22,0 %.

V letošním roce se křivka udávající podíl absolventů škol na celkové nezaměstnanosti vyvíjí velmi příznivě. Ve srovnání s odpovídajícími daty z minulých let dosahuje podíl absolventů na celkové nezaměstnanosti vždy nejnižších hodnot. V dubnu tohoto roku představovali absolventi škol 10,6% evidovaných uchazečů o zaměstnání. Tento trend však zřejmě nebude trvalý, dá se očekávat, že se vstupem nových absolventů na trh práce a po ustálení netypické situace v produkci absolventů s největší pravděpodobností dojde i k výraznému zvratu v dosavadním vývoji.

Dosavadní vývoj počtu nezaměstnaných absolventů a jejich podílu na celkové nezaměstnanosti ukazuje následující tabulka.

Tabulka 1. Počet nezaměstnaných absolventů a mladistvých (v tisících) a podíl absolventů na celkové nezaměstnanosti (v %) v jednotlivých měsících let 1996 až 2001

	Počet nezaměstnaných absolventů (v tisících)						Podíl absolventů na celkové nezaměstnanosti (v %)					
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	1996	1997	1998	1999	2000	2001
leden	20,4	27,3	42,3	66,3	67,4	54,7	12,4	13,3	14,7	15,9	13,3	11,5
únor	20,0	26,1	40,3	65,2	65,0	52,2	12,2	12,6	13,9	15,2	12,8	11,2
březen	18,6	23,8	37,6	63,9	62,7	49,4	11,7	11,9	13,2	14,8	12,7	10,9
duben	16,5	22,0	33,4	59,3	57,8	45,7	11,1	11,3	12,0	14,0	12,3	10,6
květen	14,7	20,4	31,4	57,2	54,5		10,4	10,6	11,4	13,6	12,0	
červen	17,7	26,7	41,0	65,8	60,0		12,3	13,2	14,1	15,1	13,3	
červenec	23,5	34,1	51,1	73,0	67,8		14,9	15,4	16,3	16,0	14,4	
srpen	25,4	38,0	59,8	78,0	69,6		15,6	16,5	18,1	16,8	14,9	
září	31,0	51,4	77,1	84,5	70,9		18,3	20,7	22,0	18,0	15,5	
říjen	29,5	48,3	71,9	78,1	63,6		17,4	19,3	20,4	16,8	14,3	
listopad	27,5	44,5	68,2	71,9	58,8		15,6	17,5	18,8	15,4	13,3	
prosinec	27,2	44,1	68,2	70,8	57,9		14,6	16,4	17,6	14,5	12,7	
Průměr za celý rok	22,7	33,9	51,9	69,5	63,0		13,9	14,9	16,1	15,5	13,5	

3. Struktura nezaměstnaných absolventů z hlediska úrovně vzdělání

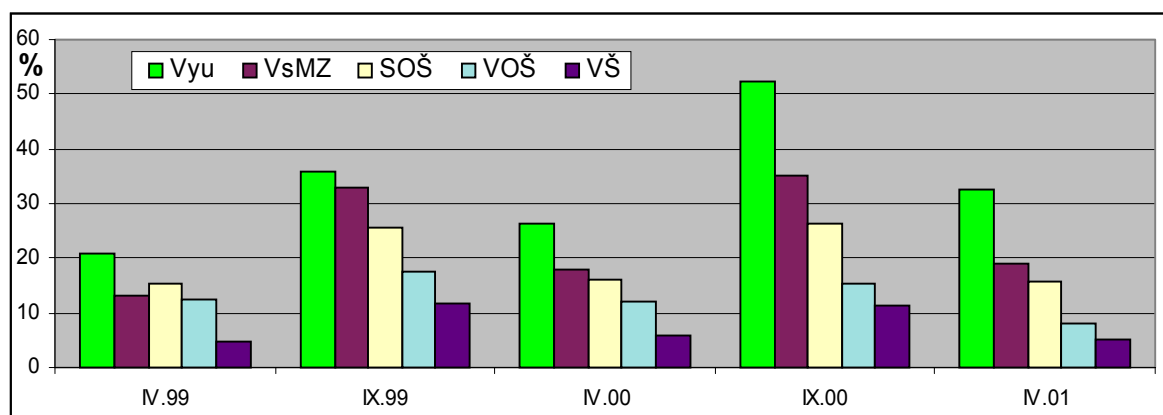
Jedno z nejzákladnějších členění absolventů je členění podle úrovně vzdělání. Z hlediska školského zákona rozlišujeme základní, střední, úplné střední, vyšší a vysokoškolské vzdělání. Protože toto členění je poněkud hrubé, používáme pro naše účely poněkud podrobnější členění, odpovídající kategoriím vzdělání podle KKO V - základní vzdělání, střední odborné (bez vyučení), vyučen, vyučen s maturitou (jak absolventi 4letých studijních oborů SOU, tak absolventi nástavbového studia absolventů 3letých učebních oborů), všeobecné (gymnázium), SOŠ s maturitou, vyšší a vysokoškolské vzdělání.

Srovnáme-li vyhlídky absolventů škol na trhu práce z hlediska vzdělanostní úrovně, je zřejmé, že se zde opakovaně projevuje úměra mezi stupněm dosaženého vzdělání a uplatnitelností, kdy s rostoucí úrovní vzdělání klesá míra nezaměstnanosti. Tento vztah je zřejmý i z obr.1., kde jsou uvedeny hodnoty měř nezaměstnanosti v pěti časových obdobích.

V dubnu tohoto roku evidovaly Úřady práce 32,7% vyučených, míra nezaměstnanosti u vyučených s maturitou nepřesahovala 19%, u absolventů SOŠ s maturitou dosahovala 15,9%, u absolventů VOŠ pouze 8% a u vysokoškoláků pak 5%. V porovnání s dubnem 2000 došlo v dubnu 2001 k meziročnímu nárůstu míry nezaměstnanosti o 6,3 procentního bodu u vyučených, 1,2 procentního bodu vyučených s maturitou. V meziročním srovnání dubnových hodnot nepatrně poklesla míra nezaměstnanosti absolventů SOŠ (o 0,2 procentního bodu).

Výrazné snížení míry nezaměstnanosti je ve srovnání s dubnem loňského roku patrné u absolventů VOŠ (o celé 4 procentní body).

Obrázek 1: Vztah míry nezaměstnanosti a úrovně dosaženého vzdělání

V závislosti na úrovni dosaženého vzdělání klesají i podíly dlouhodobě nezaměstnaných absolventů. Zatímco mezi vyučenými se dlouhodobě nezaměstnaní v dubnu 2001 podíleli 63,8% a mezi vyučenými s maturitou dosahoval podíl dlouhodobě nezaměstnaných stále ještě dosti vysokých 62%, u absolventů SOŠ byl nižší, představoval 55,9%, u absolventů VOŠ pouze 48,8%.

Pro oblast školství lze vyvodit, že je **potřebné zvyšovat vzdělanostní úroveň absolventů**. Je však nutné, aby šlo nejen o formální, ale hlavně o skutečnou vzdělanostní úroveň. Znamená to tedy klást důraz na rozvoj kompetencí intelektuálního charakteru i v učebních oborech a na rozvoj osobnostních předpokladů, protože požadavky zaměstnavatelů k nim směřují. Vyšší vzdělanostní úroveň je pro zaměstnavatele ukazatelem osobních kvalit absolventa, jeho schopností a motivace a předpokladem adaptability a ochoty se vzdělávat v rámci zaměstnání.

Podrobný přehled o nezaměstnanosti absolventů škol podle kategorie dosaženého vzdělání na základě údajů MPSV poskytuje následující tabulka.

Tabulka 2. Počty nezaměstnaných absolventů a mladistvých a související míry nezaměstnanosti podle úrovně dosaženého vzdělání v září 1999 až v dubnu 2001

Kategorie vzdělání	září 99		duben 00		září 00		duben 01	
	Počet	Míra nez	Počet	Míra nez	Počet	Míra nez	Počet	Míra nez
Mladiství bez vzdělání - A,B	406	n	422	n	422	n	354	n
Mladiství se základním vzděláním - C	5 357	n	5975	n	4888	n	5795	n
Mladiství celkem	5 763	n	6397	n	5310	n	6149	n
Nižší střední vzdělání D (78)	57	n	52	n	120	n	103	n
Nižší střední odborné vzdělání - E	2 017	30,2%	1 788	26,8%	3 070	29,3%	2 690	25,7%
SO s výučním listem - H	21 560	36,4%	15 637	26,4%	23 977	58,1%	14 264	34,5%
SO bez mat. i výuč.listu - J	686	c	410	c	462	c	209	c
ÚSV - gymnázium - K	5 153	11,7%	4 329	10,5%	3 674	11,1%	2 940	8,9%
ÚSO - vyučení a maturita - L	16 008	32,8%	8 671	17,7%	11 290	35,1%	6 108	19,0%
ÚSO - maturita (bez vyučení) - M	26 158	25,7%	16 439	16,1%	16 054	26,4%	9 666	15,9%
Vyšší odborné vzdělání - N	1 689	17,6%	1 144	11,9%	2 221	15,3%	1 153	8,0%
Bakalářské vzdělání - R	931	7,5%	403	3,3%	673	5,7%	405	3,5%
Vysokoškolské vzdělání - T	4 503	13,2%	2 116	6,2%	4 257	12,2%	1 975	5,6%
Doktorské vzdělání - V	151	35,6%	34	8,0%	77	19,2%	42	11,5%
Absolventi škol celkem (bez mladistvých)	78 913	33,3%	51 323	21,7%	65 875	22,6%	39 485	16,5%

K porovnání uvedených údajů uvádíme pouze několik poznámek. Jak již bylo uvedeno, podstatná pro porovnávání je míra nezaměstnanosti. Nelze ji určit pro mladistvé, kde není možnost získat srovnatelný základ, navíc počet nezaměstnaných bez vzdělání a se základním vzděláním v průběhu roku roste (záporná hodnota poklesu), což je způsobeno odchodem žáků ze školy v průběhu školního roku.

V celkovém hodnocení je zřejmé, že se relativně dobře daří umísťovat absolventy praktické školy (kategorie D), naproti tomu jsou problémy s absolventy středního odborného vzdělání bez vyučení a maturity - jde ovšem o malé počty převážně dívek - absolventek 2letého studia oboru Ošetřovatelka a Obchodní škola.

Nízká míra nezaměstnanosti absolventů gymnázií souvisí s tím, že podstatně větší část odchází studovat. Z jiných pramenů vypočtená skutečná míra jejich nezaměstnanosti je asi 35%, což ale ukazuje, že jejich uplatnitelnost na trhu práce je srovnatelná s ostatními.

4. Struktura nezaměstnaných absolventů z hlediska profesní skladby

Další diskutovanou oblastí, vztahující se k uplatnění absolventů na trhu práce je jejich **profesní skladba**. Po uvolnění v roce 1990 došlo k výrazným změnám ve struktuře počtu žáků v jednotlivých skupinách oborů, a to jak v učňovském tak i středním školství. **Základním rysem těchto změn** je - vedle změny proporce učebních a maturitních oborů z poměru 60:40 na poměr obrácený - výrazný pokles počtu žáků v technicky zaměřených oborech a nárůst počtu žáků v oborech ekonomických a v oborech služeb, zejména maturitních.

Tyto posuny byly předmětem nespokojenosti zejména ve středních odborných učilištích vyučujících strojírenské obory, kde byla dříve připravována čtvrtina vyučených a také u představitelů zaměstnavatelů. Medializace těchto posunů vyvolala další znepokojení, protože dávala vysokou nezaměstnanost absolventů do přímé souvislosti s nevyhovující oborovou strukturou absolventů odborného vzdělávání. **Za hlavní rozpor** mezi vzdělávací nabídkou odborného vzdělávání a poptávkou na trhu práce **byla označována** "nadprodukce" absolventů zejména ekonomických studijních oborů na jedné straně a na druhé straně nedostatek absolventů strojírenských učebních oborů, který je vnímán, vzhledem k stabilně poměrně vysoké poptávce zaměstnavatelů po profesích jako soustružník, nástrojař, zámečnick, jako chronický. V současné době se objevuje i výrazné požadavky některých zaměstnavatelů na zvýšení počtu vyučených absolventů strojírenských a elektrotechnických oborů.

Paradoxní je, že tyto požadavky jsou uplatňovány za situace, kdy je v těchto skupinách oborů velká nezaměstnanost absolventů, kdy je vysoká celková nezaměstnanost a kdy dochází k vyhrocení sporu mezi pracovníky v energetice a vládou, kde jedním z požadavků je zajištění pracovních míst ty, kdo jsou ohroženi propouštěním. I z mnoha dalších údajů lze dospět k jednoznačnému závěru, že uvedené požadavky představují především snahu o zajištění levných pracovních sil v oblastech, kde vyučení starší pracovníci nemají důvěru v dlouhodobější prosperitu strojírenských firem a nejsou za daných pracovních a mzdových podmínek v některých firmách pracovat (např. Plzeň a okolí).

Komplexní přístup k posuzování objektivních možností absolventů jednotlivých skupin oborů uspět na pracovním trhu vyžaduje hodnocení celkového vývoje ekonomiky nejen tohoto státu, ale v rámci globalizace i přihlídnutí i k vlivům evropským a světovým. To není předmětem této práce, předpoklady vývoje jednotlivých odvětví národního hospodářství

jsou však předkládány např. v materiálu - Národní akční plán zaměstnanosti na rok 2001. Zde je v kapitole 5. Předpokládaný vývoj trhu práce uvedeno: "Kromě toho, že nutně dojde ke snížení zaměstnanosti v průmyslu, bude docházet i ke změně struktury jednotlivých výrobních oborů tohoto sektoru. V zájmu zajištění konkurenceschopnosti jednotlivých výrobních oborů podstatně vyšší produktivitou práce musí dojít i ke zvýšení podílu výrobních oborů s vysokou přidanou hodnotou a vyšším podílem živé práce." To znamená, že tedy nelze odpovědně předpokládat zvyšování pracovních příležitostí pro vyučené v technických oborech a na tomto základě požadovat zvyšování jejich počtu v oborech odpovídajících poměrně jednoduchým pracovním činnostem.

V naší práci se pokusíme hodnotit objektivní možnosti absolventů především na základě analýzy nezaměstnanosti. Přitom považujeme za nutné zdůraznit, že je nutné vycházet nejen absolutních počtů nezaměstnaných absolventů a nabídky volných míst na úřadech práce, ale zejména z **porovnávání na základě míry nezaměstnanosti**. To vše bude, podrobněji než umožňovaly dosud existující statistické údaje, uvedeno v další části této práce.

Do roku 1999 byly statistiky nezaměstnanosti absolventů vedeny pro skupiny studijních oborů podle JKOV a zahrnovaly jako nezaměstnané absolventy ty, kteří neměli odpracované dva roky. V rámci spolupráce MŠMT, MPSV, VÚOŠ a ÚIV byl akceptován přechod na sledování podle kmenových oborů KKOV s jasným odlišením roku ukončení studia. To umožnilo **výrazně zpřesnit údaje** zejména v oborové struktuře nezaměstnaných absolventů (na druhé straně ovšem v oborové struktuře nepokračují časové řady z let 1993 až 1999), což je částečně využito i v dalších částech práce. Srovnávání mezi úrovněmi vzdělání však znemožňuje rozkolísanost v počtech absolventů v letech 1999 a 2000 vyplývající z přerušení plynulosti jejich příchodu na trh práce.

4.1 Nezaměstnanost absolventů - vyučení

I když se počet vyučených absolventů postupně snižuje a v roce 1999 jich vyšel pouze malý podíl obvyklého počtu je jejich situace z hlediska nezaměstnanosti nejhorší. Problémy absolventů učebních oborů dokumentuje i skutečnost, že podíl absolventů učebních oborů kategorie H (tj. běžných učebních oborů) v průměru let 1999 a 2000 je 28,4%, zatímco podíl nezaměstnaných absolventů těchto oborů je 36,2% v průměru září 2000 a duben 2001. V roce 1999 absolvovalo v kategorii H pouze 4 804 a v kategorii E 4 705, v roce 2000 absolvoval již opět počet, odpovídající běžným poměrům, a to 36 496 v kategorii H a 5 774 v kategorii E. Pro úplnost je vhodné uvést, že absolventi oborů kategorie E mají výrazně nižší míru nezaměstnanosti než v kategorii H³.

Tabulka 3. Celkový přehled o nezaměstnanosti vyučených v září 99 a 2000 a v dubnu 2000 a 2001

Vyučení	celkem				technické-2,3				zemědělské-41				společenskovědní-6,7			
	IX.99	IV.00	IX.00	IV.01	IX.99	IV.00	IX.00	IV.01	IX.99	IV.00	IX.00	IV.01	IX.99	IV.00	IX.00	IV.01
Absolventů 1998+1999	65 984	65 984			37 356	37 356			4 142	4 142			24 168	24 168		
Absolventů 1999+2000			51 779	51 779			28 119	28 119			3 508	3 508			19 852	19 852
Nezaměstnaných absol.	23 591	17 447	27 076	16 936	13 929	10 567	15 577	9 826	1 709	1 311	1 870	1 197	7 796	5 469	9 480	5 837
Míra nezaměstnanosti	35,8%	26,4%	52,3%	32,7%	37,3%	28,3%	55,4%	34,9%	41,3%	31,7%	53,3%	34,1%	32,3%	22,6%	47,8%	29,4%
Podíl nezam.nad 6 měs.	45,5%	62,7%	30,9%	63,8%	47,1%	62,6%	33,0%	64,5%	49,9%	67,2%	35,2%	68,2%	41,6%	61,6%	26,4%	61,8%
Změna MN od minula (p.b.)		-9,4	25,9	-19,6		-9	27,1	-20,5		-9,6	21,6	-19,2		-9,7	25,2	-18,4
Změna MN meziroční (p.b.)			16,5	6,3			18,1	6,6			12	2,4			15,5	6,8

V základním členění na technické, zemědělské a společenskovědní obory vzdělání je **výrazně nižší míra nezaměstnanosti** v oblasti označované jako **společenskovědní obory**. Nejpodstatnější počty absolventů jsou zde ve skupinách oborů

- 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus
v oborech kuchař-číšník, kuchař, číšník-servírka,
- 66 Obchod
v oborech prodavač (zejména smíšené zboží), aranžér
- 63 Ekonomika a administrativa
v oboru technicko administrativní pracovník

Nejvyšší míru nezaměstnanosti pak v roce 2001 nacházíme v **technických oborech** (zatímco ještě v roce 1999 byla nejvyšší v zemědělských oborech). Největší počty absolventů se připravují ve skupinách

- 23 Strojírenství a strojírenská výroba
v oborech automechanik, zámečnická a klempíř-strojírenská výroba
- 36 Stavebnictví
v oborech instalatér, zedník a stavební výroba
- 26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika
v oborech autoelektrikář, elektrikář a mechanik elektronických zařízení
- 33 Zpracování dřeva a výroba hudebních nástrojů
v oboru truhlář
- 32 Textilní výroba a oděvnictví
v oborech krejčí a švadlena

³ Kategorie H - běžné učební obory SOU, kategorie E učební obory pro žáky s neukončenou základní školou

Míra nezaměstnanosti v oblasti zemědělských oborů je jen o málo nižší než v technických oborech, v roce 1999 byla vyšší, její nárůst byl však nižší než u technických oborů. Nejvyšší je však zde podíl nezaměstnaných absolventů, kteří nepracovali déle než 6 měsíců. Nejpodstatnější počty absolventů vycházejí z oborů opravář zemědělských strojů, zahradník a zemědělec.

Podrobnější údaje o situaci a vývoji nezaměstnanosti absolventů učebních oborů (kategorie vzdělání E -obory učilišť a odborných učilišť a kategorie H - učební obory středních odborných učilišť) poskytuje celkový přehled obsažený v tabulce 4. V něm jsou uvedeny o absolventech následující údaje za duben a září 2000 a duben 2001 v členění podle skupin oborů:

- údaje o jednotlivých skupinách oborů

- počet nezaměstnaných,
- míra nezaměstnanosti (v propočtu absolventů podle definice zákoníku práce),
- počet nezaměstnaných, kteří jsou v evidenci déle než 6 měsíců (jen září 2000)
- podíl nezaměstnaných, kteří jsou v evidenci déle než 6 měsíců z celkového počtu nezaměstnaných absolventů (jen duben 2001)

- pořadí skupin oborů podle počtu nezaměstnaných (duben 2000 a 2001)

- pořadí skupin oborů podle míry nezaměstnanosti (duben 2000 a 2001)

Členění podle skupin oborů ukazuje, že **na místech s nejvyšší mírou nezaměstnanosti** jsou jednoznačně skupiny technických oborů. Skupina 41 Zemědělství se na prvních místech nevyskytuje. Nejproblematictější je situace ve skupinách oborů 32 Kožedělná a obuvnická výroba a zpracování plastů, 28 Technická chemie a chemie silikátů a 36 Stavebnictví, naproti tomu se zlepšila u skupiny 37 Doprava a spoje. Znepokojivá je i situace skupin 41 Zemědělství a 23 Strojírenství. U prvních dvou skupin je počet absolventů poměrně malý, což je zřejmé i z počtu nezaměstnaných. Naproti tomu skupiny 36 Stavebnictví a 23 Strojírenství jsou dvě největší. Projevuje se zde i rozpor mezi tvrzením zástupců zaměstnavatelů o nedostatku pracovníků těchto profesí a vysokou mírou jejich nezaměstnanosti.

Ve skupinách oborů s **nejnižší mírou nezaměstnanosti** jsou jednoznačně skupiny oborů služeb - 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus, 69 Osobní a provozní služby a 66 Obchod, tradičně ještě lepší situace je ve skupinách 34 Polygrafie a 29 Potravinářství. Nejlepší postavení z hlediska míry nezaměstnanosti vykazují absolventi skupiny 82 Umění, užité umění, kteří svým zájmem o svoji práci předčí všechny ostatní.

Pozornost si zaslouží i údaje o počtech a podílech absolventů, kteří jsou **evidováni úřadu práce déle než 6 měsíců**. Nejvyšší hodnoty tohoto ukazatele nacházíme u skupiny oborů 32 Kožedělná a obuvnická výroba a zpracování plastů, kde dosahuje téměř 80%. Problémy vysoké nezaměstnanosti této skupiny jsou však dlouhodobé a trvají i při malých počtech absolventů. Výrazný, i když o téměř 10 p.b. menší, je tento ukazatel i u skupin 63 Ekonomika a administrativa a 41 Zemědělství a lesnictví. Nejnižší hodnotu podílu uchazečů o zaměstnání s délkou evidence větší než 6 měsíců vykazují obory skupin 82 Umění, užité umění, 29 Potravinářství a 31 Textilní výroba a oděvnictví, jejich hodnota je poloviční proti nejvyšším.

Tabulka 4. Počet nezaměstnaných a míra nezaměstnanosti

Vyučení (kategorie vzdělání KKOV je E a H)

(vývoj duben 2000 - září 2000 - duben 2001)

	Stav - duben 2000		Stav - září 2000		Stav - duben 2001		Déle než 6 měsíců	
	Počet	Míra nez.	Počet	Míra nez.	Počet	Míra nez.	Počet	Podíl
CELKEM	17 447	26,4%	27 076	52,3%	16 936	32,7%	10 812	63,8%
Techn.obory	10 567	28,3%	15 577	55,4%	9 826	34,9%	6 341	64,5%
21 Hornictví, hutn.a slév.	33	22,9%	48	52,2%	34	37,0%	23	67,6%
23 Strojírenství a str.výr.	3 123	30,6%	5 266	56,5%	3 157	33,9%	2 098	66,5%
26 Elektr.,telekom.a VT	1 270	26,5%	1 983	51,2%	1 189	30,7%	799	67,2%
28 Tech.chemie a ch.sil.	294	35,9%	359	64,2%	265	47,4%	168	63,4%
29 Potravinářství a p.ch.	536	19,9%	974	47,3%	544	26,4%	326	59,9%
31 Text.výr.a oděvnictví	944	22,3%	1 229	52,7%	766	32,9%	461	60,2%
32 Kožed.a obuv.-plast	162	51,4%	134	131,4%	83	81,4%	65	78,3%
33 Zprac.dřeva a hud.n.	1 056	20,9%	1 832	49,9%	1 115	30,4%	694	62,2%
34 Polygrafie a další	110	20,4%	187	35,4%	105	19,9%	67	63,8%
36 Stavebnictví, g.a k.	2 974	35,5%	3 497	64,0%	2 522	46,2%	1 609	63,8%
37 Doprava a spoje	65	38,9%	68	53,1%	46	35,9%	31	67,4%
41 Zemědělství a lesn.	1 311	31,7%	1 870	53,3%	1 197	34,1%	816	68,2%
Společ.ob.a služby	5 507	22,8%	9 480	47,8%	5 837	29,4%	3 610	61,8%
63 Ekonomika a adm.	559	21,0%	922	49,0%	595	31,6%	412	69,2%
65 Gastron.,hotel.a tur.	2 565	22,7%	4 690	45,9%	2 939	28,7%	1 789	60,9%
66 Obchod	1 414	21,9%	2 157	49,3%	1 294	29,6%	795	61,4%
69 Osobní a prov.sl.	895	23,9%	1 673	49,6%	985	29,2%	600	60,9%
82 Umění a užité umění	38	11,9%	88	29,3%	39	13,0%	21	53,8%

Vyučení - pořadí podle počtu nezaměstnaných

Stav - duben 2000	Počet	Míra nez.	Stav - duben 2001	Počet	Míra nez.
CELKEM	17 447	26,4%	CELKEM	16 936	32,7%
23 Strojírenství a str.výr.	3 123	30,6%	23 Strojírenství a str.výr.	3 157	33,9%
36 Stavebnictví, g.a k.	2 974	35,5%	65 Gastron.,hotel.a tur.	2 939	28,7%
65 Gastron.,hotel.a tur.	2 565	22,7%	36 Stavebnictví, g.a k.	2 522	46,2%
66 Obchod	1 414	21,9%	66 Obchod	1 294	29,6%
41 Zemědělství a lesn.	1 311	31,7%	41 Zemědělství a lesn.	1 197	34,1%
26 Elektr.,telekom.a VT	1 270	26,5%	26 Elektr.,telekom.a VT	1 189	30,7%
33 Zprac.dřeva a hud.n.	1 056	20,9%	33 Zprac.dřeva a hud.n.	1 115	30,4%
31 Text.výr.a oděvnictví	944	22,3%	69 Osobní a prov.sl.	985	29,2%
69 Osobní a prov.sl.	895	23,9%	31 Text.výr.a oděvnictví	766	32,9%
63 Ekonomika a adm.	559	21,0%	63 Ekonomika a adm.	595	31,6%
29 Potravinářství a p.ch.	536	19,9%	29 Potravinářství a p.ch.	544	26,4%
28 Tech.chemie a ch.sil.	294	35,9%	28 Tech.chemie a ch.sil.	265	47,4%
32 Kožed.a obuv.-plast	162	51,4%	34 Polygrafie a další	105	19,9%
34 Polygrafie a další	110	20,4%	32 Kožed.a obuv.-plast	83	81,4%
37 Doprava a spoje	65	38,9%	37 Doprava a spoje	46	35,9%
82 Umění a užité umění	38	11,9%	82 Umění a užité umění	39	13,0%
21 Hornictví, hutn.a slév.	33	22,9%	21 Hornictví, hutn.a slév.	34	37,0%

Vyučení - pořadí podle míry nezaměstnanosti

Stav - duben 2000	Počet	Míra nez.	Stav - duben 2001	Počet	Míra nez.
CELKEM	17 447	26,4%	CELKEM	16 936	32,7%
32 Kožed.a obuv.-plast	162	51,4%	32 Kožed.a obuv.-plast	83	81,4%
37 Doprava a spoje	65	38,9%	28 Tech.chemie a ch.sil.	265	47,4%
28 Tech.chemie a ch.sil.	294	35,9%	36 Stavebnictví, g.a k.	2 522	46,2%
36 Stavebnictví, g.a k.	2 974	35,5%	21 Hornictví, hutn.a slév.	34	37,0%
41 Zemědělství a lesn.	1 311	31,7%	37 Doprava a spoje	46	35,9%
23 Strojírenství a str.výr.	3 123	30,6%	41 Zemědělství a lesn.	1 197	34,1%
26 Elektr.,telekom.a VT	1 270	26,5%	23 Strojírenství a str.výr.	3 157	33,9%
69 Osobní a prov.sl.	895	23,9%	31 Text.výr.a oděvnictví	766	32,9%
21 Hornictví, hutn.a slév.	33	22,9%	63 Ekonomika a adm.	595	31,6%
65 Gastron.,hotel.a tur.	2 565	22,7%	26 Elektr.,telekom.a VT	1 189	30,7%
31 Text.výr.a oděvnictví	944	22,3%	33 Zprac.dřeva a hud.n.	1 115	30,4%
66 Obchod	1 414	21,9%	66 Obchod	1 294	29,6%
63 Ekonomika a adm.	559	21,0%	69 Osobní a prov.sl.	985	29,2%
33 Zprac.dřeva a hud.n.	1 056	20,9%	65 Gastron.,hotel.a tur.	2 939	28,7%
34 Polygrafie a další	110	20,4%	29 Potravinářství a p.ch.	544	26,4%
29 Potravinářství a p.ch.	536	19,9%	34 Polygrafie a další	105	19,9%
82 Umění a užité umění	38	11,9%	82 Umění a užité umění	39	13,0%

Podrobnější zjišťování experimentálně ověřované ve spolupráci s MPSV a úřady práce nám umožňuje ještě přesnější pohled do jednotlivých skupin oborů - zde již můžeme získávat údaje o jednotlivých kmenových oborech. Tyto údaje ukazují na velké rozdíly v míře nezaměstnanosti u jednotlivých kmenových oborů. Vzhledem k tomu, že získané údaje nejsou zatím dost přesné, nelze uvádět údaje o všech kmenových oborech. Dostatečně průkazné jsou však u kmenových oborů s většími počty absolventů. Pro upřesnění a objektivní obraz o míře nezaměstnanosti jsou v tabulce 5 (a v obdobných tabulkách dále) uvedeny hodnoty počtu absolventů (součet za roky 1999 a 2000) a míry nezaměstnanosti pro kmenové obory s větším počtem absolventů. Počet těchto kmenových oborů je volen tak, aby zahrnovaly nejméně 85% absolventů dané kategorie vzdělání.

Tabulka 5. Přehled pořadí kmenových oborů podle míry nezaměstnanosti

Učební obory - kategorie H+E

řazeno podle celkové míry N(2)

KKOV	KOBOR	Abs99+00	MíraN(2)	MíraN(1)
3657E,H	Malíř-natěrač, malířské a natěračské práce	707	54,0%	33,5%
6953E,H	Provoz služeb	667	52,9%	19,5%
4151E,H	Zemědělec, zemědělské práce	708	47,2%	22,6%
3652E,H	Instalatér, instalatérské práce	1220	43,3%	19,6%
2356E,H	Obráběč kovů, obráběčské práce	454	43,0%	19,2%
4152E,H	Zahradník, zahradnické práce	760	40,9%	21,9%
3159E,H	Švadlena, šití oděvů, prádla a rukavic	800	40,9%	22,6%
3667E,H	Zedník, kamnář, zednické práce, stavební práce	2854	40,7%	20,1%
2355E,H	Klempíř, klempířské práce ve strojírenství	835	39,2%	21,9%
2652E,H	Mechanik elektrotechnických zařízení	650	38,8%	19,0%
6551E,H	Kuchař - číšník, práce ve společném stravování	4252	38,7%	19,3%
2351E,H	Zámečnické práce a údržba	2128	35,6%	16,3%
	Průměr	51779	32,1%	18,3%
2657E,H	Autoelektrikář	701	31,4%	18,4%
6351E,H	Technickoadministrativní pracovník, technickoadministrativní práce	1882	31,3%	20,5%
3356E,H	Truhlář, truhlářské práce	3250	28,8%	17,2%
6651E,H	Prodáváč, obchodník, obchodní provoz	4026	28,8%	15,1%
2651E,H	Elektrikář, elektrotechnické práce	1179	27,8%	14,9%
6952E,H	Kosmetička	658	27,2%	22,0%
2368E,H	Automechanik, technické práce v autoservisu	5265	26,9%	18,7%
4155E,H	Opravář zemědělských strojů, opravářské práce	1413	23,8%	15,5%
2954E,H	Cukrář, cukrovinkář, cukrářské práce	1366	23,5%	17,0%
6552E,H	Kuchař, kuchařské práce	4948	22,1%	19,7%
2654E,H	Montér elektrorozvodných sítí	543	21,7%	12,8%
3158E,H	Krejčí, krejčovské práce	1420	21,5%	10,5%
6951E,H	Kadeřník	1932	20,2%	15,6%
6553E,H	Číšník, servírka	1027	16,0%	13,9%

Míra N(2)

představuje poměr počtu nezaměstnaných absolventů a absolventů za poslední dva roky, (protože jako nezaměstnaní absolventi jsou vykazováni ti, kdo ještě neodpracovali dva roky.

Míra N(1)

vychází z počtu nezaměstnaných od minulého dubnového šetření, který se poměruje počtem absolventů za 1 rok.

Z tabulky jsou zřejmé **kmenové obory s nejvyšší mírou nezaměstnanosti** v pohledu dvou hodnot míry nezaměstnanosti. Zatímco Malíř-natěrač je jednoznačně na prvním místě, jsou u ostatních uvedené hodnoty někdy i silně rozdílné. V posledním roce by tedy k vyšším hodnotám směřovaly obory Zemědělec, Zahradník a Švadlena (jistě není ovlivněna vojenskou službou), zatímco i při poměrně nízkých hodnotách většiny oborů by se do oblasti pod průměrem propadl pouze obor Zámečnické práce a údržba.

Nejnižší hodnoty míry nezaměstnanosti jsou u oborů Číšník - servírka, Kadeřník, Krejčí a Kuchař, z technických se zde objevuje obor Montér elektrorozvodných sítí a Opravář zemědělských strojů.

I v celkovém pohledu učebních oborů jako celku je zde zřejmý výrazně nižší průměr míry nezaměstnanosti, než odpovídá dvouletému průměru, to však může být důsledkem vyšší absorpční schopnosti trhu práce potom, co v minulém roce nebyli absolventi.

4.2 Nezaměstnanost absolventů – vyučení s maturitou

V této kategorii vzdělání jsou zařazeni absolventi dvou vzdělávacích cest. Jednak jsou to absolventi studijních oborů SOU, což jsou 4leté obory středních odborných učilišť, zakončené maturitní zkouškou (absolvent nedostává výuční list, ale koncepce vzdělání je taková, že podíl odborného výcviku je prakticky stejný jako ve 3letém učebním oboru – absolvent je tedy fakticky vyučen, připraven pro uplatnění v dělnickém povolání) a jednak to jsou absolventi, kteří se připravovali v nástavbovém studiu pro absolventy učebních oborů – kde získávají po vyučení maturitní vzdělání.

Průměrná míra nezaměstnanosti u vyučených s maturitou v dubnu 2000 byla 17,8% a v září 2000 stoupla až na 35,1%, do dubna 2001 klesla na hodnotu 19,0%. Z hlediska míry nezaměstnanosti můžeme hovořit o **jisté nestabilitě** v uplatnění absolventů, protože vykazují určitou nevyrovnanost hodnoty míry nezaměstnanosti, a to nejen v posledních letech. **V průměrných hodnotách jsou srovnatelní s absolventy maturitních oborů SOŠ**, výrazná je však vysoká hodnota míry nezaměstnanosti v září a pak prudký pokles této hodnoty v období do dubna následujícího roku, tj. u této kategorie se projevuje největší kolísání mezi maximálními hodnotami v září a minimálními v dubnu.

Počet absolventů je ovlivněn tím, že v roce 2000 ukončil studium jen velmi malý počet absolventů čtyřletých studijních oborů, takže převažují absolventi nástaveb. I tak to nemá na vývoj míry nezaměstnanosti výrazný vliv, ta je jen nepatrně vyšší než v dubnu 2000.

Tabulka 6. Celkový přehled o nezaměstnanosti vyučených s maturitou v září 1999 a 2000 a v dubnu 2000 a 2001

Vyučení s maturitou	celkem				technické-2,3				zemědělské-41				společenskovední-6,7			
	IX.99	IV.00	IX.00	IV.01	IX.99	IV.00	IX.00	IV.01	IX.99	IV.00	IX.00	IV.01	IX.99	IV.00	IX.00	IV.01
Absolventů 1998+1999	48 854	48 854			18 944	18 944			905	905			28 509	28 509		
Absolventů 1999+2000			32 177	32 177			11 031	11 031			567	567			20 295	20 295
Nezaměstnaných absolv	16 005	8 674	11 291	6 108	6 779	3 911	4 257	2 308	504	252	342	154	8 546	4 435	6 608	3 613
Míra nezaměstnanosti	32,8%	17,8%	35,1%	19,0%	35,8%	20,6%	38,6%	20,9%	55,7%	27,8%	60,3%	27,2%	30,0%	15,6%	32,6%	17,8%
Podíl nezam.nad 6 měs.	20,4%	64,2%	33,8%	62,0%	28,5%	63,6%	42,0%	61,4%	16,7%	69,8%	36,8%	68,2%	14,4%	64,3%	28,3%	62,1%
Změna MN od minula (p.b.)		-15,0	17,3	-16,1		-15,2	18,0	-17,7		-27,9	32,5	-33,1		-14,4	17,0	-14,8
Změna MN meziroční (p.b.)			2,3	1,2			2,8	0,3			4,6	-0,6			2,6	2,2

V členění na technické, zemědělské a společenskovední obory vzdělání je **nejnižší míra nezaměstnanosti v oblasti společenskovedních oborů**, kde je rovněž soustředěn výrazně vyšší počet absolventů. Největší počty absolventů jsou ve skupinách oborů⁴

64 Podnikání v oborech, odvětvích
výhradně v nástavbovém oboru "Podnikání v ..."

66 Obchod
v oborech Obchodník a Provoz obchodu,

63 Ekonomika a administrativa
v oboru Technicko – hospodářská, správní činnost a Podniková administrativa,

65 Gastronomie, hotelnictví a turismus
v oboru Společné stravování.

Výrazně nejvyšší míru nezaměstnanosti pak nacházíme v oborech zemědělských, kde jde ovšem o poměrně malé počty absolventů a mezi pěti obory žádný není převažující.

V technických oborech je míra nezaměstnanosti vyšší než ve společenskovedních a nižší než v zemědělských. Největší počty absolventů se připravují ve skupinách

⁴ Uváděné údaje o oborech s největšími počty absolventů jsou uváděny z hlediska dlouhodobých průměrů a není brán v úvahu výrazný výpadek absolventů v některých 4letých oborech SOU v roce 2000.

- 26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika
v oborech Mechanik-elektronik a Provozní elektrotechnika,
- 23 Strojírenství
v oboru Mechanik-seřizovač, mechanik strojů a zařízení a Provozní technika,
- 31 Textilní výroba a oděvnictví
v oboru Oděvnictví,
- 33 Zpracování dřeva a výroba hudebních nástrojů
v oborech Nábytkářství a Dřevěné konstrukce.

Počet absolventů studijních oborů SOU v elektrotechnických oborech je výrazně vysoký, protože náročnost elektronických dělnických profesí vyžaduje přípravu na vyšší vzdělanostní úrovni než odpovídá vyučení.

Podrobnější údaje o situaci a vývoji nezaměstnanosti absolventů ve studijních oborech SOU (kategorie L) poskytuje celkový přehled uvedený v tabulce 7. V něm jsou za duben a září 2000 a duben 2001 v členění podle skupin oborů:

- údaje o jednotlivých skupinách oborů - počet nezaměstnaných, míra nezaměstnanosti (v propočtu absolventů podle definice zákoníku práce), počet nezaměstnaných, kteří jsou v evidenci déle než 6 měsíců a jejich podíl z celku nezaměstnaných.

- pořadí skupin oborů podle počtu nezaměstnaných a podle míry nezaměstnanosti.

Na prvních místech v pořadí podle míry nezaměstnanosti se objevují málo četné skupiny oborů - 32 Kožedělná a obuvnická výroba a zpracování plastů a 68 Právní a veřejnosprávní činnost. V průběhu roku však došlo k výraznému posunu a na druhém místě s nejvyšší mírou nezaměstnanosti se posunula skupina 36 Stavebnictví. V kategorii dělnických povolání je tedy skupina Stavebnictví **dlouhodobě problematická** a posouvá se k nejvyšším místům. Několik let se zde také mezi prvními objevuje skupina 32 Kožedělná a obuvnická výroba a zpracování plastů, což signalizuje objektivní problémy absolventů s uplatněním na trhu práce. V této skupině již nejsou produkováni absolventi kategorie L, v evidenci zůstávají starší ročníky.

Jako **další v pořadí** objevují skupiny 41 Zemědělství a lesnictví, 23 Strojírenství (po výrazném nárůstu) a skupina 28 Technická chemie a chemie silikátů. Je zajímavé, že jde o posun k vyšším místům v žebříčku, za situace, kdy jejich míra nezaměstnanosti se proti roku 2000 snížila.

Z hlediska míry nezaměstnanosti **došlo k významnému zlepšení situace** u oborů skupiny 69 Osobní a provozní služby, kde je i příznivý podíl dlouhodobě evidovaných absolventů a skupiny 63 Ekonomika a administrativa.

Skupina oborů 64 Podnikání v, která byla předmětem kritiky, zejména ze strany úřadů práce, ale i školských pracovníků, sice vykazuje naprosto největší počet nezaměstnaných v této kategorii (protože počet absolventů je velký), ale míra nezaměstnanosti je i při značném meziročním nárůstu stále podprůměrná. Je tedy zřejmé, že velké množství absolventů tohoto oboru, který poskytuje vyučeným v různých oborech ekonomickou přípravu vhodnou jako příprava na podnikání, nachází uplatnění bez velkých problémů a výrazné direktivní omezování počtu žáků v tomto oboru nepovede ke snížení nezaměstnanosti absolventů.

Největší pokles míry nezaměstnanosti vykazují absolventi skupiny oborů 21 Hornictví, hutnictví a slévárenství. Jde ovšem o velmi malé počty absolventů, kteří v rámci určitého nárůstu potřeby těchto pracovníků našli uplatnění.

Tabulka 7. Počet nezaměstnaných a míra nezaměstnanosti

(vývoj duben 2000 - září 2000 - duben 2001)

Vyučení s maturitou (studijní obory SOU a nástavbové obory pro absolventy 3letých UO)

(kategorie vzdělání KKOV je L)

	Stav - duben 2000		Stav - září 2000		Stav - duben 2001		Děle než 6 měsíců	
	Počet	Míra nez.	Počet	Míra nez.	Počet	Míra nez.	Počet	Podíl
CELKEM	8 674	17,8%	11 291	35,1%	6 108	19,0%	3 790	62,0%
Techn.obory	3 908	20,6%	4 257	38,6%	2 308	20,9%	1 417	61,4%
21 Hornictví, hutn.a slév.	12	30,8%	9	47,4%	1	5,3%	1	100,0%
23 Strojírenství a str.výr.	1 034	24,9%	1 049	47,5%	563	25,5%	343	60,9%
26 Elektr.,telekom.a VT	1 375	22,2%	1 355	36,9%	830	22,6%	510	61,4%
28 Tech.chemie a ch.sil.	101	26,6%	89	51,4%	41	23,7%	31	75,6%
29 Potravinářství a p.ch.	90	17,4%	99	32,2%	42	13,7%	24	57,1%
31 Text.výr.a oděvnictví	300	12,6%	314	25,7%	144	11,8%	63	43,8%
32 Kožed.a obuv.-plast	21	123,5%	23	x	7	x	5	71,4%
33 Zprac.dřeva a hud.n.	314	15,8%	510	36,5%	259	18,5%	166	64,1%
34 Polygrafie a další	26	10,5%	43	19,6%	13	5,9%	8	61,5%
36 Stavebnictví, g.a k.	473	27,1%	548	58,4%	292	31,1%	185	63,4%
37 Doprava a spoje	162	12,4%	215	24,6%	115	13,2%	81	70,4%
41 Zemědělství a lesn.	252	27,8%	342	60,3%	154	27,2%	105	68,2%
Společ.ob.a služby	4 457	15,8%	6 608	32,6%	3 613	17,8%	2 244	62,1%
63 Ekonomika a adm.	925	30,5%	1 182	43,0%	549	20,0%	356	64,8%
64 Podnikání v ob.	1 776	11,7%	3 036	29,5%	1 754	17,0%	1 140	65,0%
65 Gastron.,hotel.a tur.	507	17,1%	736	33,9%	389	17,9%	232	59,6%
66 Obchod	1 104	15,8%	1 504	30,7%	867	17,7%	486	56,1%
68 Právní a veřejn.činn.	26	57,8%	48	92,3%	15	28,8%	8	53,3%
69 Osobní a prov.sl.	119	40,5%	59	20,1%	29	21,0%	16	55,2%
82 Umění a užité umění	114	24,9%	60	13,1%	30	10,6%	22	73,3%

Vyučení s maturitou - pořadí podle počtu nezaměstnaných

Stav - duben 2000	Počet	Míra nez.	Stav - duben 2001	Počet	Míra nez.
CELKEM	8 674	17,8%	CELKEM	6 108	19,0%
64 Podnikání v ob.	1 776	11,7%	64 Podnikání v ob.	1 754	17,0%
26 Elektr.,telekom.a VT	1 375	22,2%	66 Obchod	867	17,7%
66 Obchod	1 104	15,8%	26 Elektr.,telekom.a VT	830	22,6%
23 Strojírenství a str.výr.	1 034	24,9%	23 Strojírenství a str.výr.	563	25,5%
63 Ekonomika a adm.	925	30,5%	63 Ekonomika a adm.	549	20,0%
65 Gastron.,hotel.a tur.	507	17,1%	65 Gastron.,hotel.a tur.	389	17,9%
36 Stavebnictví, g.a k.	473	27,1%	36 Stavebnictví, g.a k.	292	31,1%
33 Zprac.dřeva a hud.n.	314	15,8%	33 Zprac.dřeva a hud.n.	259	18,5%
31 Text.výr.a oděvnictví	300	12,6%	41 Zemědělství a lesn.	154	27,2%
41 Zemědělství a lesn.	252	27,8%	31 Text.výr.a oděvnictví	144	11,8%
37 Doprava a spoje	162	12,4%	37 Doprava a spoje	115	13,2%
69 Osobní a prov.sl.	119	40,5%	29 Potravinářství a p.ch.	42	13,7%
82 Umění a užité umění	114	24,9%	28 Tech.chemie a ch.sil.	41	23,7%
28 Tech.chemie a ch.sil.	101	26,6%	82 Umění a užité umění	30	10,6%
29 Potravinářství a p.ch.	90	17,4%	69 Osobní a prov.sl.	29	21,0%
34 Polygrafie a další	26	10,5%	68 Právní a veřejn.činn.	15	28,8%
68 Právní a veřejn.činn.	26	57,8%	34 Polygrafie a další	13	5,9%
32 Kožed.a obuv.-plast	21	123,5%	32 Kožed.a obuv.-plast	7	
21 Hornictví, hutn.a slév.	12	30,8%	21 Hornictví, hutn.a slév.	1	5,3%

Vyučení s maturitou - pořadí podle míry nezaměstnanosti

Stav - duben 2000	Počet	Míra nez.	Stav - duben 2001	Počet	Míra nez.
CELKEM	8 674	17,8%	CELKEM	6 108	19,0%
32 Kožed.a obuv.-plast	21	123,5%	32 Kožed.a obuv.-plast	7	
68 Právní a veřejn.činn.	26	57,8%	36 Stavebnictví, g.a k.	292	31,1%
69 Osobní a prov.sl.	119	40,5%	68 Právní a veřejn.činn.	15	28,8%
21 Hornictví, hutn.a slév.	12	30,8%	41 Zemědělství a lesn.	154	27,2%
63 Ekonomika a adm.	925	30,5%	23 Strojírenství a str.výr.	563	25,5%
41 Zemědělství a lesn.	252	27,8%	28 Tech.chemie a ch.sil.	41	23,7%
36 Stavebnictví, g.a k.	473	27,1%	26 Elektr.,telekom.a VT	830	22,6%
28 Tech.chemie a ch.sil.	101	26,6%	69 Osobní a prov.sl.	29	21,0%
23 Strojírenství a str.výr.	1 034	24,9%	63 Ekonomika a adm.	549	20,0%
82 Umění a užité umění	114	24,9%	33 Zprac.dřeva a hud.n.	259	18,5%
26 Elektr.,telekom.a VT	1 375	22,2%	65 Gastron.,hotel.a tur.	389	17,9%
29 Potravinářství a p.ch.	90	17,4%	66 Obchod	867	17,7%
65 Gastron.,hotel.a tur.	507	17,1%	64 Podnikání v ob.	1 754	17,0%
33 Zprac.dřeva a hud.n.	314	15,8%	29 Potravinářství a p.ch.	42	13,7%
66 Obchod	1 104	15,8%	37 Doprava a spoje	115	13,2%
31 Text.výr.a oděvnictví	300	12,6%	31 Text.výr.a oděvnictví	144	11,8%
37 Doprava a spoje	162	12,4%	82 Umění a užité umění	30	10,6%
64 Podnikání v ob.	1 776	11,7%	34 Polygrafie a další	13	5,9%
34 Polygrafie a další	26	10,5%	21 Hornictví, hutn.a slév.	1	5,3%

Podrobnější zjišťování experimentálně ověřované ve spolupráci s MPSV a úřady práce nám umožňuje ještě přesnější pohled do jednotlivých skupin oborů - zde již můžeme získávat údaje o jednotlivých kmenových oborech. Tyto údaje ukazují na velké rozdíly uvnitř skupin oborů. Vzhledem k tomu, že získané údaje nejsou vždy dost přesné, nelze uvádět údaje o všech kmenových oborech. Dostatečně průkazné jsou však u kmenových oborů s většími počty absolventů. Pro upřesnění a objektivní obraz o míře nezaměstnanosti jsou v tabulce 8 (a v obdobných tabulkách dále) uvedeny hodnoty počtu absolventů (součet za roky 1998 a 1999) a míry nezaměstnanosti pro kmenové obory s větším počtem absolventů. Jsou uváděny pouze údaje o nejfrekventovanějších oborech, které však zahrnují 85% všech absolventů dané kategorie vzdělání.

Nejprve je nutno upozornit na skutečnost, že vzhledem k absenci absolventů čtyřletých

Tabulka 8. Přehled pořadí kmenových oborů podle míry nezaměstnanosti

Vyučení s maturitou - kategorie L

řazeno podle celkové míry N(2)

KKOV	KOBOR	Abs98+99	Míra N(2)	Míra N(1)	Míra N(2)	
2641L	Elektrotechnika	1085	26,7%	22,1%	Míra N(2) představuje poměr počtu nezaměstnaných absolventů a absolventů za poslední dva roky, (protože jako nezaměstnaní absolventi jsou vykazováni ti, kdo ještě neodpracovali dva roky.	
3644L	Stavební provoz	902	26,7%	25,6%		
6341L	Ekonomika a podnikání	506	24,5%	19,1%		
2644L	Automatizace	359	24,0%	34,5%		
3741L	Provoz, organizace a ekonomika dopravy	389	22,6%	27,2%		
2647L	Výpočetní technika	306	22,5%	36,0%		
2343L	Strojírenská výroba	1347	20,8%	20,6%		
	Celkem	32177	18,7%	19,2%		
3342L	Nábytkářství	751	18,6%	17,5%		Míra N(1) vychází z počtu nezaměstnaných od minulého dubnového šetření, který se poměruje počtem absolventů za 1 rok.
6342L	Administrativa	2181	18,4%	19,7%		
6641L	Provoz obchodu	4835	17,4%	16,9%		
2643L	Elektronika	1294	16,9%	24,4%		
3341L	Děvařství	648	16,7%	24,4%		
6541L	Gastronomie	2174	16,5%	13,8%		
6441L	Podnikání v oborech	10267	16,4%	20,4%		
2345L	Servis a opravy strojů a zařízení	604	14,7%	25,0%		
3143L	Oděvnictví	1193	9,8%	6,6%		
3742L	Provoz, organizace a ekonomika pošt	485	5,6%	9,4%		

oborů SOU jsou hodnoty N(2) a N(1) obtížně porovnatelné a tato skutečnost nepříznivě ovlivňuje některé hodnoty míry N(1). **Nadprůměrné hodnoty míra nezaměstnanosti** vykazují technické kmenové obory, zejména Elektrotechnika, Stavební provoz, Automatizace a Výpočetní technika, mezi ně je ponořen obor Ekonomika a podnikání, který však vykazuje výrazné zlepšení v posledním roce. **Nejnižší hodnoty** vykazují kmenové obory Provoz, organizace a ekonomika pošt a Oděvnictví.

Nejfrekventovanější kmenový obor Podnikání v oborech byl již zmíněn dříve, i při nárůstu vykazuje značně nízké hodnoty míry nezaměstnanosti, podobně je tomu i oboru Gastronomie.

4.3 Nezaměstnanost absolventů - studijní obory SOŠ

V roce 1999 absolvovalo 49 613 a v roce 2000 pouze 11 267 absolventů studijních oborů SOŠ, což v souhrnu představuje nejvíce ze všech kategorií středoškolského vzdělání. V základním porovnání středoškolských kategorií vzdělání z hlediska nezaměstnanosti je zřejmé dobré postavení této kategorie, což lze dokumentovat tím, že **ačkoli je podíl absolventů 41,9%** (s průměru let 1999 a 2000), **v dubnu 2001 představoval jejich podíl na celkové nezaměstnanosti absolventů škol jen 24,5%** (v průměru září 2000 a duben 2001).

Tabulka 9. Celkový přehled o nezaměstnanosti absolventů studijních oborů SOŠ v září 99 a 2000 a v dubnu 2000 a 2001

Studijní obory SOŠ	celkem				technické-2,3				zemědělské-41				společenskovědní-6,7			
	IX.99	IV.00	IX.00	IV.01	IX.99	IV.00	IX.00	IV.01	IX.99	IV.00	IX.00	IV.01	IX.99	IV.00	IX.00	IV.01
Absolventů 1998+1999	102 421	102 421			22 241	22 241			5 037	5 037			63 571	63 571		
Absolventů 1999+2000			60 880	60 880			13 373	13 373			2 821	2 821			37 983	37 983
Nezaměstnaných absol.	26 177	16 474	16 076	9 666	6 588	4 743	4 174	2 763	1 334	922	791	527	16 592	9 951	10 206	5 812
Míra nezaměstnanosti	25,6%	16,1%	26,4%	15,9%	29,6%	21,3%	31,2%	20,7%	26,5%	18,3%	28,0%	18,7%	26,1%	15,7%	26,9%	15,3%
Podíl nezam.nad 6 měs.	24,3%	59,5%	33,8%	55,9%	28,7%	57,0%	42,0%	52,9%	28,6%	57,9%	36,8%	58,3%	22,9%	61,0%	28,4%	57,3%
Změna MN od minula (p.b.)		-9,5	10,3	-10,5		-8,3	9,9	-10,5		-8,2	9,7	-9,3		-10,4	11,2	-11,6
Změna MN meziroční (p.b.)			0,8	-0,2			1,6	-0,6			1,5	0,4			0,8	-0,4

Z nejhrubšího členění oborů SOŠ podle jejich charakteru na technické, zemědělské a společenskovědní je zřejmé, že **nejvíce je absolventů společenskovědních oborů, přitom jejich míra nezaměstnanosti je nejmenší**. Ve sledovaných letech je jich téměř třikrát tolik než absolventů oborů technických a více než 10krát než absolventů oborů zemědělských.

Nejvíce absolventů bylo ve skupinách oborů

63 Ekonomika a administrativa

s naprosto převládajícím počtem absolventů v oboru Obchodní akademie

64 Podnikání v oborech, odvětví

v oborech Management strojírenství a Management obchodu a služeb

78 Obecně odborná příprava

v oborech Rodinná škola–ekonomicko–administrativní služby, Rodinná škola – sociální služby (jako poslední ročník s velkými počty absolventů tohoto oboru)

Tato skutečnost samozřejmě ovlivňuje to, že jsou vysoké i počty absolventů, které úřady práce evidují jako uchazeče o zaměstnání. Neznamená to ovšem automaticky i nejvyšší míru nezaměstnanosti. Počet nezaměstnaných absolventů **společenskovědních oborů** je sice největší, ale **míra nezaměstnanosti** je ve všech sledovaných obdobích naopak **nejnižší** (v dubnu tohoto roku 15,9%).

Skutečnost, že nízké počty nezaměstnaných absolventů ještě neznamenají bezproblémové postavení na trhu práce, dokazují absolventi skupiny **zemědělských oborů**. V absolutních hodnotách jsou počty evidovaných absolventů zemědělských oborů ve všech sledovaných obdobích velmi nízké (nejvyšší počty žáků absolvovaly v oboru Agropodnikání.). V dubnu tohoto roku se na úřad práce obrátilo více než jedenáctkrát méně absolventů zemědělských oborů než absolventů oborů společenskovědních, výrazně menší je však zároveň i jejich disponibilní zdroj. Tím je dáno to, že **míra nezaměstnanosti absolventů zemědělských oborů pravidelně dosahuje vyšších hodnot než míra nezaměstnanosti absolventů oborů společenskovědních**. Na druhou stranu jsou na tom absolventi zemědělských oborů SOŠ lépe než absolventi oborů technických. Z hlediska **délky evidence, resp. podílu dlouhodobě**

nezaměstnaných, je však situace absolventů zemědělských oborů v dubnu nejhorší v rámci této kategorie vzdělání.

Technické obory převyšují společenskovední, ale i zemědělské obory v míře nezaměstnanosti ve všech sledovaných obdobích. Tento stav ovšem může ovlivňovat i fakt zmiňovaný některými úřady práce, že v evidenci uchazečů o zaměstnání zůstávají i ti absolventi (ponejvíce technických oborů), kteří jsou v dané chvíli již ve výkonu základní nebo náhradní vojenské služby. S tím pochopitelně souvisí i obecně nejvyšší dubnové hodnoty podílu **dlouhodobě nezaměstnaných v rámci studijních oborů SOŠ**.

Nejvyšší počty absolventů ukončily studium ve skupinách technických oborů

26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika

v oborech Elektrotechnika, Slaboproudá elektrotechnika a Elektronické a počítačové systémy

36 Stavebnictví

v oborech Pozemní stavitelství, Stavebnictví - pozemní stavitelství

23 Strojírenství a strojírenská výroba

v oborech Strojírenství a Silniční doprava – provoz a údržba vozidel

Podrobnější údaje o situaci a vývoji nezaměstnanosti absolventů ve studijních oborech SOŠ (kategorie M) poskytuje celkový přehled uvedený v tabulce 8. V něm jsou za duben a září 2000 a duben 2001 v členění podle skupin oborů:

- údaje o jednotlivých skupinách oborů - počet nezaměstnaných, míra nezaměstnanosti (v propočtu absolventů podle definice zákoníku práce), počet nezaměstnaných, kteří jsou v evidenci déle než 6 měsíců a jejich podíl z celku nezaměstnaných.

- pořadí skupin oborů podle počtu nezaměstnaných a podle míry nezaměstnanosti

Tabulka 10. Počet nezaměstnaných a míra nezaměstnanosti

Studijní obory SOŠ (kategorie vzdělání K KOV je M)

(vývoj duben 2000 - září 2000 - duben 2001)

	Stav - duben 2000		Stav - září 2000		Stav - duben 2001		Déle než 6 měsíců	
	Počet	Míra nez.	Počet	Míra nez.	Počet	Míra nez.	Počet	Podíl
CELKEM	16 474	16,1%	16 076	26,4%	9 666	15,9%	5 406	55,9%
16 Ekologie a ochr. ZP	57	17,4%	53	24,7%	45	20,9%	25	55,6%
Techn.obory	4 743	21,3%	4 174	31,2%	2 763	20,7%	1 461	52,9%
21 Hornictví, hutn.a slév.	121	42,9%	79	51,3%	51	33,1%	34	66,7%
23 Strojírenství a str.výr.	1 170	25,3%	953	37,5%	556	21,9%	299	53,8%
26 Elektr.,telekom.a VT	1 362	20,2%	1 125	30,6%	784	21,4%	410	52,3%
28 Tech.chemie a ch.sil.	251	20,7%	165	28,4%	127	21,9%	72	56,7%
29 Potravinářství a p.ch.	135	21,4%	92	31,9%	63	21,9%	34	54,0%
31 Text.výr.a oděvnictví	284	17,0%	290	30,4%	155	16,2%	81	52,3%
32 Kožed.a obuv.-plast	27	11,3%	25	30,9%	18	22,2%	12	66,7%
33 Zprac.dřeva a hud.n.	142	23,8%	161	50,9%	82	25,9%	58	70,7%
34 Polygrafie a další	26	16,6%	32	26,7%	26	21,7%	12	46,2%
36 Stavebnictví, g.a k.	933	20,1%	943	24,9%	697	18,4%	347	49,8%
37 Doprava a spoje	268	27,1%	272	49,8%	182	33,3%	91	50,0%
39 Spec.a interd.ob.	24	5,1%	37	11,2%	22	6,6%	11	50,0%
41 Zemědělství a lesn.	922	18,3%	791	28,0%	527	18,7%	307	58,3%
43 Veterinářství a v.p.	72	20,3%	55	28,8%	43	22,5%	27	62,8%
53 Zdravotnictví	433	4,8%	464	9,8%	245	5,2%	115	46,9%
Společ.ob.a služby	10 245	16,1%	10 206	26,9%	5 812	15,3%	3 331	57,3%
61 Filozofie, teologie	6	9,1%			0		0	
63 Ekonomika a adm.	4537	15,9%	4726	25,6%	2 627	14,2%	1 434	54,6%
64 Podnikání v oborech	2244	12,6%	2224	23,5%	1 376	14,6%	807	58,6%
65 Gastron.,hotel.a tur.	512	15,3%	894	27,6%	464	14,3%	272	58,6%
68 Právní a veřejn.činn.	342	27,8%	369	44,7%	200	24,2%	125	62,5%
72 Public.,knihov.a inf.	40	14,5%	44	26,8%	22	13,4%	16	72,7%
75 Pedag.,učitel.a soc.p.	301	15,2%	304	28,3%	160	14,9%	75	46,9%
78 Obecně odborná př.	1819	17,8%	1401	29,9%	875	18,7%	562	64,2%
82 Umění a užité umění	296	14,9%	333	21,0%	231	14,6%	140	60,6%

Tabulka 10 - pokračování

Studijní obory SOŠ - pořadí podle počtu nezaměstnaných

Stav - duben 2000	Počet	Míra nez.	Stav - duben 2001	Počet	Míra nez.
CELKEM	16474	16,1%	CELKEM	9666	15,9%
63 Ekonomika a adm.	4537	15,9%	63 Ekonomika a adm.	2 627	14,2%
64 Podnikání v oborech	2244	12,6%	64 Podnikání v oborech	1 376	14,6%
78 Obecně odborná př.	1819	17,8%	78 Obecně odborná př.	875	18,7%
26 Elektr.,telekom.a VT	1362	20,2%	26 Elektr.,telekom.a VT	784	21,4%
23 Strojírenství a str.výr.	1170	25,3%	36 Stavebnictví, g.a k.	697	18,4%
36 Stavebnictví, g.a k.	933	20,1%	23 Strojírenství a str.výr.	556	21,9%
41 Zemědělství a lesn.	922	18,3%	41 Zemědělství a lesn.	527	18,7%
65 Gastron.,hotel.a tur.	512	15,3%	65 Gastron.,hotel.a tur.	464	14,3%
53 Zdravotnictví	433	4,8%	53 Zdravotnictví	245	5,2%
68 Právní a veřejn.činn.	342	27,8%	82 Umění a užité umění	231	14,6%
75 Pedag.,učitel.a soc.p.	301	15,2%	68 Právní a veřejn.činn.	200	24,2%
82 Umění a užité umění	296	14,9%	37 Doprava a spoje	182	33,3%
31 Text.výr.a oděvnictví	284	17,0%	75 Pedag.,učitel.a soc.p.	160	14,9%
37 Doprava a spoje	268	27,1%	31 Text.výr.a oděvnictví	155	16,2%
28 Tech.chemie a ch.sil.	251	20,7%	28 Tech.chemie a ch.sil.	127	21,9%
33 Zprac.dřeva a hud.n.	142	23,8%	33 Zprac.dřeva a hud.n.	82	25,9%
29 Potravinářství a p.ch.	135	21,4%	29 Potravinářství a p.ch.	63	21,9%
21 Hornictví, hutn.a slév.	121	42,9%	21 Hornictví, hutn.a slév.	51	33,1%
43 Veterinářství a v.p.	72	20,3%	16 Ekologie a ochr. ŽP	45	20,9%
16 Ekologie a ochr. ŽP	57	17,4%	43 Veterinářství a v.p.	43	22,5%
72 Public.,knihov.a inf.	40	14,5%	34 Polygrafie a další	26	21,7%
32 Kožed.a obuv.-plast	27	11,3%	39 Spec.a interd.ob.	22	6,6%
34 Polygrafie a další	26	16,6%	72 Public.,knihov.a inf.	22	13,4%
39 Spec.a interd.ob.	24	5,1%	32 Kožed.a obuv.-plast	18	22,2%
61 Filozofie, teologie	6	9,1%	61 Filozofie, teologie	0	

Studijní obory SOŠ - pořadí podle míry nezaměstnanosti

Stav - duben 2000	Počet	Míra nez.	Stav - duben 2001	Počet	Míra nez.
CELKEM	16474	16,1%	CELKEM	9666	15,9%
21 Hornictví, hutn.a slév.	121	42,9%	37 Doprava a spoje	182	33,3%
68 Právní a veřejn.činn.	342	27,8%	21 Hornictví, hutn.a slév.	51	33,1%
37 Doprava a spoje	268	27,1%	33 Zprac.dřeva a hud.n.	82	25,9%
23 Strojírenství a str.výr.	1170	25,3%	68 Právní a veřejn.činn.	200	24,2%
33 Zprac.dřeva a hud.n.	142	23,8%	43 Veterinářství a v.p.	43	22,5%
29 Potravinářství a p.ch.	135	21,4%	32 Kožed.a obuv.-plast	18	22,2%
28 Tech.chemie a ch.sil.	251	20,7%	23 Strojírenství a str.výr.	556	21,9%
43 Veterinářství a v.p.	72	20,3%	29 Potravinářství a p.ch.	63	21,9%
26 Elektr.,telekom.a VT	1362	20,2%	28 Tech.chemie a ch.sil.	127	21,9%
36 Stavebnictví, g.a k.	933	20,1%	34 Polygrafie a další	26	21,7%
41 Zemědělství a lesn.	922	18,3%	26 Elektr.,telekom.a VT	784	21,4%
78 Obecně odborná př.	1819	17,8%	16 Ekologie a ochr. ŽP	45	20,9%
16 Ekologie a ochr. ŽP	57	17,4%	41 Zemědělství a lesn.	527	18,7%
31 Text.výr.a oděvnictví	284	17,0%	78 Obecně odborná př.	875	18,7%
34 Polygrafie a další	26	16,6%	36 Stavebnictví, g.a k.	697	18,4%
63 Ekonomika a adm.	4537	15,9%	31 Text.výr.a oděvnictví	155	16,2%
65 Gastron.,hotel.a tur.	512	15,3%	75 Pedag.,učitel.a soc.p.	160	14,9%
75 Pedag.,učitel.a soc.p.	301	15,2%	82 Umění a užité umění	231	14,6%
82 Umění a užité umění	296	14,9%	64 Podnikání v oborech	1 376	14,6%
72 Public.,knihov.a inf.	40	14,5%	65 Gastron.,hotel.a tur.	464	14,3%
64 Podnikání v oborech	2244	12,6%	63 Ekonomika a adm.	2 627	14,2%
32 Kožed.a obuv.-plast	27	11,3%	72 Public.,knihov.a inf.	22	13,4%
61 Filozofie, teologie	6	9,1%	39 Spec.a interd.ob.	22	6,6%
39 Spec.a interd.ob.	24	5,1%	53 Zdravotnictví	245	5,2%
53 Zdravotnictví	433	4,8%	61 Filozofie, teologie	0	

Nejvyšší míry nezaměstnanosti dosáhly v dubnu 2001 skupiny technických oborů 37 Doprava a spoje (33,3%), 21 Hornictví a hornická geologie, hutnictví a slévárství (33,1%) a 33 Zpracování dřeva a výroba hudebních nástrojů (25,9%). Tyto skupiny mají poměrně málo absolventů, s vysokou mírou nezaměstnanosti se však objevují pravidelně. Dále je pravidelně na některém z předních míst jediná ze společenskovedních skupin oborů 68 Právo, právní a veřejno-správní činnost (24,2%), což avizuje obtížnou uplatnitelnost jejich

absolventek. Problémy stability skupin oborů s malými počty žáků dokumentuje skupiny 32 Kožedělná a obuvnická výroba a zpracování plastů (22,2%), která po přechodném výskytu na spodním konci žebříčku v dubnu 2000 opět postoupila do popředí, kde jinak běžně figuruje.

Určité zlepšování situace absolventů maturitních oborů skupiny 23 Strojírenství a strojírenská výroba dokumentuje posun této skupiny na nižší hodnotu míry nezaměstnanosti (21,9%), přesto je tato hodnota výrazně nadprůměrná. Oproti učebním oborům je v kategorii M ve skupině 29 Potravinářství poměrně vysoká míra nezaměstnanosti (21,9%).

Nejnižší hodnoty míry nezaměstnanosti vykazují tradičně absolventi skupiny oborů 53 Zdravotnictví a 39 Speciální a interdisciplinární, což jsou převážně obory s kombinací elektrotechnického a strojírenského základu.

V oblasti **velmi nízké míry nezaměstnanosti** se nacházejí i absolventi skupiny oborů 72 Publicistika, knihovnictví a informatika (13,4%), a 63 Ekonomika a administrativa (14,2%). Zatímco absolventi oborů skupiny 72 Publicistika, knihovnictví a informatika zůstávají ve velmi vysokém procentu případů evidování dlouhodobě (72,7% z nich, což je vůbec nejvíce v rámci studijních oborů SOŠ), u absolventů ekonomických oborů se tento problém dotýká mnohem menší části z nich – podíl dlouhodobě nezaměstnaných je druhý nejnižší v rámci společenskovedních oborů (54,6%). Tento stav dokládá, že **absolventi ekonomických oborů představují velice úspěšnou skupinu**. Negativní posuzování této skupiny vychází z hlediska absolutního počtu nezaměstnaných, který je nejvyšší, ovšem nejvyšší je i počet absolventů. Úřady práce pak absolventy obchodních akademií vnímají jako problematickou skupinu absolventů středních škol protože jich je velké množství. Velké procento absolventů oborů této skupiny však na trhu práce poměrně snadno nachází práci a pokud jsou ostatní evidování jako uchazeči o zaměstnání, tak jsou následně poměrně snadno trhem práce absorbováni.

Detailnější pohled zejména na situaci absolventů společenskovedních a technických oborů zprostředkují údaje o nezaměstnanosti v jednotlivých kmenových oborech vzdělání. V následující tabulce jsou uvedeny údaje o nejfrekventovanějších oborech, které v celku zahrnují více než 85% všech absolventů této kategorie vzdělání.

Tabulka 11. Přehled pořadí kmenových oborů podle míry nezaměstnanosti .

Maturitní obory SOŠ - kategorie M

řazeno podle celkové míry N(2)

KKOV	KOBOR	Abs99+00	Míra N(2)	Míra N(1)
3741M	Provoz, organizace a ekonomika dopravy	546	29,1%	
2341M	Strojírenství	1722	23,5%	
2647M	Výpočetní technika	1002	20,4%	
7841M	Rodinná příprava	4279	19,6%	
3641M	Pozemní stavitelství	2761	19,6%	
4141M	Obecné zemědělství	1738	19,4%	
6443M	Ekonomika odvětví (oborů)	675	17,5%	
2641M	Elektrotechnika	1122	17,3%	
2643M	Elektronika	906	16,3%	
	CELKEM M	60880	15,4%	
2345M	Servis a opravy strojů a zařízení	816	14,8%	
3143M	Oděvnictví	743	14,1%	
6542M	Hotelnictví a turismus	3238	13,5%	
6341M	Ekonomika a podnikání	18374	13,1%	
6442M	Organizace a management v odvětví	8636	12,8%	
8241M	Výtvarná a uměleckořemeslná tvorba	1528	12,8%	
7531M	Předškolní a mimoškolní pedagogika	724	12,4%	
7842M	Lyceum	407	6,1%	
5341M	Ošetrovatelství	3701	4,4%	
5343M	Laborant ve zdravotnictví	565	3,5%	

Vzhledem k minimálnímu počtu absolventů v roce 2000 nebyla tato hodnota stanovena.

Míra N(2)

představuje poměr počtu nezaměstnaných absolventů a absolventů za poslední dva roky, (protože jako nezaměstnaní absolventi jsou vykazováni ti, kdo ještě neodpracovali dva roky.

Míra N(1)

vychází z počtu nezaměstnaných od minulého dubnového šetření, který se poměruje počtem absolventů za 1 rok.

Vhledem ke skutečnosti, že nevyšli v roce 2000 téměř žádní absolventi není využitelná hodnota míry nezaměstnanosti v minulém roce Míra N(1) a je nutno vycházet z hodnot posledních dvou let. Tradiční a zřejmá je **vysoká hodnota míry nezaměstnanosti** v kmenových oborech Provoz, organizace a ekonomika dopravy a Strojírenství, stejně tak **nejnižší** v kmenovém oboru Ošetrovatelství. Z velmi frekventovaných oborů **dosahují nízkých hodnot** Ekonomika a podnikání (sem patří obor Obchodní akademie) a Organizace a management odvětví (všechny Management v). Znepokojivá je **vysoká hodnota míry nezaměstnanosti** v oboru Výpočetní technika, na průměru se pohybují obory Elektronika a Elektrotechnika Kmenový obor Rodinná příprava (míra nezaměstnanosti také patří k nejvyšším) zásadním způsobem ovlivňuje vysokou míru nezaměstnanosti ve skupině 78 Obecně odborná příprava a je důsledkem problémů se zaměstnáváním absolventek oboru Rodinná škola, který však byl již výrazným způsobem omezen.

4.4 Nezaměstnanost absolventů – studijní obory VOŠ

V roce 1998 absolvovalo na vyšších odborných školách 2994, v roce 1999 6581 a v roce 2000 7460 absolventů. Další zvýšení počtu absolventů lze očekávat v příštích letech. Podíl této kategorie na celkové nezaměstnanosti absolventů škol představoval, vzhledem ke stále ještě nízkému počtu absolventů, v dubnu 2001 téměř zanedbatelnou hodnotu (2,9%).

Tabulka 12. Celkový přehled o nezaměstnanosti absolventů studijních oborů VOŠ v září 99 a 2000 a v dubnu 2000 a 2001

Studijní obory VOŠ kategorie N	celkem				technické-2,3				zdravotnické-5				společenskovední-6,7			
	IX.99	IV.00	IX.00	IV.01	IX.99	IV.00	IX.00	IV.01	IX.99	IV.00	IX.00	IV.01	IX.99	IV.00	IX.00	IV.01
Absolventů 1998+1999	9 571	9 571			924	924			1 714	1 714			5 735	5 735		
Absolventů 1999+2000			14 481	14 481			1 396	1 396			3 170	3 170			8 096	8 096
Nezaměstnaných absolventů	1 689	1 144	2 222	1 153	229	213	297	226	140	46	238	71	1 161	742	1 440	703
Míra nezaměstnanosti	17,6%	12,0%	15,3%	8,0%	24,8%	23,1%	21,3%	16,2%	8,2%	2,7%	7,5%	2,2%	20,2%	12,9%	17,8%	8,7%
Podíl nezam. nad 6 měs.	12,3%	45,7%	18,8%	48,8%	15,7%	46,9%	32,7%	50,0%	2,1%	47,8%	3,4%	49,3%	12,7%	46,1%	18,2%	49,6%
Změna MN od minula (p.b.)		-5,6	3,3	-7,3		-1,7	-1,8	-5,1		-5,5	4,8	-5,3		-7,3	4,9	-9,1
Změna MN meziroční (p.b.)			-2,3	-4			-3,5	-6,9			-0,7	-0,5			-2,4	-4,2

Převažující část absolventů VOŠ ukončila studium ve **společenskovedních oborech**, ponejvíce ve skupinách

63 Ekonomika a administrativa

v oborech Finance a řízení, Firemní management Bankovníctví,

75 Pedagogika, učitelství a sociální péče

v oborech Sociální práce a Pedagogika specifických činností ve volném čase,

65 Gastronomie, hotelnictví a turismus

v oborech Cestovní ruch a Řízení hotelnictví a turistických služeb,

68 Právo, právní a veřejnosprávní činnost

ponejvíce v oborech Správní činnost a Právní činnost.

Značný je i počet absolventů ve **zdravotnických oborech**, celkový stav početně nejvíce ovlivnily obory Diplomovaný fyzioterapeut, Diplomovaná všeobecná sestra a Diplomovaná dětská sestra.

Nejméně absolventů měly **technické obory**, absolventi jsou soustředěni převážně ve skupinách oborů:

26 Elektrotechnika

v oborech Užití počítačů, Aplikace výpočetní techniky a Počítačové systémy,

23 Strojírenství

v oborech Strojírenství a Strojírenství se zaměřením na počítače a CNC techniku.

Podobně jako na sekundární úrovni měly i zde nejnižší počty nezaměstnaných a **nejnižší míru nezaměstnanosti zdravotnické obory**. **Společenskovední obory** převyšovaly technické co do absolutních počtů evidovaných absolventů (což je vzhledem k několikanásobně vyššímu disponibilnímu zdroji logické), ale jejich míra nezaměstnanosti **byla podstatně nižší**. **Technické obory** tedy měly **míru nezaměstnanosti nejvyšší**.

Podrobnější údaje o situaci absolventů poskytuje celkový přehled uvedený v tabulce 13. V něm jsou za duben a září 2000 a duben 2001 v členění podle skupin oborů:

- údaje o jednotlivých skupinách oborů - počet nezaměstnaných, míra nezaměstnanosti, počet nezaměstnaných v evidenci déle než 6 měsíců a jejich podíl z celku nezaměstnaných.

- pořadí skupin oborů podle počtu nezaměstnaných a podle míry nezaměstnanosti

Tabulka 13. Počet nezaměstnaných a míra nezaměstnanosti

Studijní obory VOŠ (kategorie vzdělání KKOV je N)

(vývoj duben 2000 - září 2000 - duben 2001)

	Stav - duben 2000		Stav - září 2000		Stav - duben 2001		Děle než 6 měsíců	
	Počet	Míra nez.	Počet	Míra nez.	Počet	Míra nez.	Počet	Podíl
CELKEM	1 144	11,9%	2 222	15,3%	1 153	8,0%	563	48,8%
16 Ekologie a ochr. ŽP	41	33,6%	52	31,7%	21	12,8%	10	47,6%
Tech.n.obory	203	23,1%	297	21,3%	226	16,2%	113	50,0%
23 Strojírenství a str.výr.	38	26,0%	31	15,0%	44	21,3%	13	29,5%
26 Elektr.,telekom.a VT	101	24,5%	164	23,8%	102	14,8%	65	63,7%
29 Potravinářství a p.ch.	19	47,5%	18	17,8%	17	16,8%	4	23,5%
33 Zprac.dřeva a hud.n.	5	18,5%	14	24,1%	6	10,3%	6	100,0%
36 Stavebnictví, g.a k.	18	17,0%	39	24,5%	37	23,3%	19	51,4%
37 Doprava a spoje	18	14,5%	8	9,2%	9	10,3%	2	22,2%
39 Spec.a interd.ob.	4	5,9%	11	15,9%	3	4,3%	1	33,3%
41 Zemědělství a lesn.	50	15,8%	83	20,7%	69	17,2%	25	36,2%
53 Zdravotnictví	46	2,7%	238	7,5%	71	2,2%	35	49,3%
Společ.ob.a služby	807	13,8%	1 440	17,8%	703	8,7%	349	49,6%
63 Ekonomika a adm.	402	14,1%	657	17,3%	342	9,0%	162	47,4%
64 Podnikání v ob.	79	23,0%	88	15,4%	63	11,1%	21	33,3%
65 Gastron.,hotel.a tur.	32	7,2%	172	18,5%	53	5,7%	29	54,7%
66 Obchod	22	26,5%	23	13,2%	25	14,4%	3	12,0%
68 Právní a veřejn.činn.	57	8,8%	171	24,7%	77	11,1%	52	67,5%
72 Public.,knihov.a inf.	22	13,3%	11	4,7%	25	10,6%	4	16,0%
75 Pedag.,učitel.a soc.p.	126	10,8%	308	18,5%	112	6,7%	75	67,0%
82 Umění a užité umění	67	8,8%	52	6,8%	63	5,0%	31	49,2%

Studijní obory VOŠ - pořadí podle počtu nezaměstnaných

Stav - duben 2000	Počet	Míra nez.	Stav - duben 2001	Počet	Míra nez.
CELKEM	1 144	11,9%	CELKEM	1 153	8,0%
63 Ekonomika a adm.	402	14,1%	63 Ekonomika a adm.	342	9,0%
75 Pedag.,učitel.a soc.p.	126	10,8%	75 Pedag.,učitel.a soc.p.	112	6,7%
26 Elektr.,telekom.a VT	101	24,5%	26 Elektr.,telekom.a VT	102	14,8%
64 Podnikání v ob.	79	23,0%	68 Právní a veřejn.činn.	77	11,1%
82 Umění a užité umění	67	8,8%	53 Zdravotnictví	71	2,2%
68 Právní a veřejn.činn.	57	8,8%	41 Zemědělství a lesn.	69	17,2%
41 Zemědělství a lesn.	50	15,8%	64 Podnikání v ob.	63	11,1%
53 Zdravotnictví	46	2,7%	82 Umění a užité umění	63	5,0%
16 Ekologie a ochr. ŽP	41	33,6%	65 Gastron.,hotel.a tur.	53	5,7%
23 Strojírenství a str.výr.	38	26,0%	23 Strojírenství a str.výr.	44	21,3%
65 Gastron.,hotel.a tur.	32	7,2%	36 Stavebnictví, g.a k.	37	23,3%
66 Obchod	22	26,5%	66 Obchod	25	14,4%
72 Public.,knihov.a inf.	22	13,3%	72 Public.,knihov.a inf.	25	10,6%
29 Potravinářství a p.ch.	19	47,5%	16 Ekologie a ochr. ŽP	21	12,8%
36 Stavebnictví, g.a k.	18	17,0%	29 Potravinářství a p.ch.	17	16,8%
37 Doprava a spoje	18	14,5%	37 Doprava a spoje	9	10,3%
33 Zprac.dřeva a hud.n.	5	18,5%	33 Zprac.dřeva a hud.n.	6	10,3%
39 Spec.a interd.ob.	4	5,9%	39 Spec.a interd.ob.	3	4,3%

Studijní obory VOŠ - pořadí podle míry nezaměstnanosti

Stav - duben 2000	Počet	Míra nez.	Stav - duben 2001	Počet	Míra nez.
CELKEM	1 144	11,9%	CELKEM	1 153	8,0%
29 Potravinářství a p.ch.	19	47,5%	36 Stavebnictví, g.a k.	37	23,3%
16 Ekologie a ochr. ŽP	41	33,6%	23 Strojírenství a str.výr.	44	21,3%
66 Obchod	22	26,5%	41 Zemědělství a lesn.	69	17,2%
23 Strojírenství a str.výr.	38	26,0%	29 Potravinářství a p.ch.	17	16,8%
26 Elektr.,telekom.a VT	101	24,5%	26 Elektr.,telekom.a VT	102	14,8%
64 Podnikání v ob.	79	23,0%	66 Obchod	25	14,4%
33 Zprac.dřeva a hud.n.	5	18,5%	16 Ekologie a ochr. ŽP	21	12,8%
36 Stavebnictví, g.a k.	18	17,0%	68 Právní a veřejn.činn.	77	11,1%
41 Zemědělství a lesn.	50	15,8%	64 Podnikání v ob.	63	11,1%
37 Doprava a spoje	18	14,5%	72 Public.,knihov.a inf.	25	10,6%
63 Ekonomika a adm.	402	14,1%	33 Zprac.dřeva a hud.n.	6	10,3%
72 Public.,knihov.a inf.	22	13,3%	37 Doprava a spoje	9	10,3%
75 Pedag.,učitel.a soc.p.	126	10,8%	63 Ekonomika a adm.	342	9,0%
68 Právní a veřejn.činn.	57	8,8%	75 Pedag.,učitel.a soc.p.	112	6,7%
82 Umění a užité umění	67	8,8%	65 Gastron.,hotel.a tur.	53	5,7%
65 Gastron.,hotel.a tur.	32	7,2%	82 Umění a užité umění	63	5,0%
39 Spec.a interd.ob.	4	5,9%	39 Spec.a interd.ob.	3	4,3%
53 Zdravotnictví	46	2,7%	53 Zdravotnictví	71	2,2%

Průměrná míra nezaměstnanosti u oborů VOŠ v dubnu 2000 byla 11,9% a v září 2000 přechodně stoupla na 15,3% a v dubnu 2001 opět klesla, a to dokonce na pouhých 8%. V meziročním srovnání dubnových hodnot došlo - až na výjimky - k poklesu míry nezaměstnanosti ve všech skupinách oborů (situace absolventů se zhoršila pouze ve stavebních oborech - o 6,3 p.b., v oborech skupiny Právo, právní a veřejnosprávní činnost - o 2,3 p.b. a v zemědělských oborech - o 1,4 p.b.). Je ovšem nutno brát v úvahu i skutečnost, že některé obory mají délku 2,5 roku, což způsobuje odlišnou situaci v přechodu absolventů na trh práce a dochází tak k vyrovnání rozdílů mezi oběma termíny sledování, případně to může znevýhodňovat některé skupiny oborů.

Mezi skupiny oborů s **nejvyšší mírou nezaměstnanosti** se v dubnu 2001 dostaly obory skupin 36 Stavebnictví a 23 Strojírenství a 41 Zemědělství. Strojírenské obory jsou - i přes mírné zlepšení (o 4,7 p.b.) oproti dubnu loňského roku - hned na druhém místě (posun ze čtvrtého místa), ostatní se posunuly z osmého a devátého místa na místo první a třetí.

K výraznému **snížení míry nezaměstnanosti** došlo u potravinářských oborů a z prvního místa se tato skupina oborů po roce dostala na místo čtvrté. Ke zlepšení situace došlo také u ekologických oborů a oborů ze skupiny Obchod, které v dubnu loňského roku zaujímaly v pořadí skupin oborů podle míry nezaměstnanosti druhé a třetí místo. Jmenované skupiny oborů jsou nyní sedmém a šestém místě.

Nízké hodnoty míry nezaměstnanosti v dubnu tohoto roku jsou ve skupinách 53 Zdravotnictví (2,2%), dále 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus, 75 Pedagogika a 63 Ekonomika a administrativa. Přitom jde o obory s velkými počty absolventů.

Při hodnocení jednotlivých skupin oborů je třeba vzít v úvahu nejen vývoj míry nezaměstnanosti, ale i to, do jaké míry jsou jejich absolventi ohroženi **dlouhodobou nezaměstnaností**. Absolventi VOŠ jsou dlouhodobou nezaměstnaností ohroženi v mnohem menší míře než absolventi jiných kategorií vzdělání. I tak se však tento problém týká téměř poloviny z nich (48,8%). Situace je srovnatelná ve zdravotnických, společenskovedních i technických oborech (pohybuje se mezi 49 až 50%). Znatelně příznivější je postavení absolventů zemědělských oborů. Přestože byla u této skupiny oborů zjištěna třetí nejvyšší míra nezaměstnanosti (a ve srovnání s dubnem 2000 došlo ještě k jejímu mírnému nárůstu), podíl dlouhodobě nezaměstnaných představuje jen 36,2%. V tomto směru se VOŠ výrazně odlišují od dalších kategorií vzdělání.

Nejnižší podíl dlouhodobě nezaměstnaných najdeme ve skupině Obchod - déle než půl roku zůstává v evidenci úřadů práce jen 12% z nich - a ve skupině 72 Publicistika, knihovnictví a informatika (podíl dlouhodobě nezaměstnaných představuje 16%). Podprůměrný podíl dlouhodobě nezaměstnaných mají **strojírenské obory**, přestože dosahují druhé nejvyšší míry nezaměstnanosti.

Nejvíce jsou dlouhodobou nezaměstnaností postiženi absolventi elektrotechnických oborů (63,7% dlouhodobě nezaměstnaných) a to i při poměrně vysoké míře nezaměstnanosti. Do značné míry se dlouhodobá nezaměstnanost dotýká absolventů ekologických oborů, a to i přesto, že zde došlo ve srovnání s dubnem loňského roku k velmi významnému snížení míry nezaměstnanosti.

Nízká míra nezaměstnanosti tedy ještě nemusí bezpodmínečně znamenat redukci rizika dlouhodobé nezaměstnanosti a naopak - vysoká míra nezaměstnanosti s sebou v dlouhodobém horizontu nemusí přinášet vážné problémy s hledáním pracovního uplatnění.

Podrobnější hodnocení pro jednotlivé obory vzdělání umožňuje experimentálně ověřované zjišťování prováděné ve spolupráci s MPSV a úřady práce. V následující tabulce jsou uváděny údaje o nejfrekventovanějších oborech, které v celku zahrnují více než 85% všech absolventů dané kategorie vzdělání.

Tabulka 14. Přehled pořadí kmenových oborů podle míry nezaměstnanosti

Vyšší odborné vzdělání - kategorie N

řazeno podle celkové míry N(2)

KKOV	KOBOR	Abs98+99	Míra N(2)	Míra N(1)
4131N	Zemědělství	355	18,0%	22,5%
2631N	Výpočetní technika a informační technologie	583	14,8%	17,7%
6641N	Provoz obchodu	174	14,4%	16,5%
7241N	Informační služby, knihovnictví	171	11,7%	14,0%
6431N	Management firem	570	10,9%	14,8%
6341N	Ekonomika a podnikání	2459	10,0%	11,6%
8241N	Výtvarná a uměleckořemeslná tvorba	225	8,9%	14,7%
5345N	Specializace ve zdravotnictví	219	8,2%	10,2%
	CELKEM	14481	7,8%	9,5%
7541N	Sociální činnost	1119	7,3%	8,3%
6343N	Finančnictví a bankovnictví	1334	7,1%	8,4%
6841N	Obecně právní činnost	536	7,1%	8,0%
7532N	Sociální práce a sociální pedagogika	300	6,7%	6,6%
6542N	Hotelnictví a turismus	855	5,1%	6,5%
7531N	Předškolní a mimoškolní pedagogika	245	3,3%	3,5%
8244N	Hudba	626	2,1%	2,2%
5342N	Rehabilitace	833	1,4%	1,6%
5341N	Ošetrovatelství	2005	1,4%	1,6%

Míra N(2)

představuje poměr počtu nezaměstnaných absolventů a absolventů za poslední dva roky, (protože jako nezaměstnaní absolventi jsou vykazováni ti, kdo ještě neodpracovali dva roky.

Míra N(1)

vychází z počtu nezaměstnaných od minulého dubnového šetření, který se poměřuje počtem absolventů za 1 rok.

Z údajů v této tabulce je patrné, že žádný z kmenových oborů s nejvyšší mírou nezaměstnanosti nemá výraznější vliv na výsledné pořadí své oborové skupiny. Na prvních místech tabulky jsou zastoupeny obory těch skupin, které nemají nejvyšší míru nezaměstnanosti a jejichž absolventi nemají problémy s dlouhodobou nezaměstnaností. Z tohoto hodnocení vybočuje pouze kmenový obor Výpočetní technika a informační technologie, u něhož nadprůměrná míra nezaměstnanosti zřejmě výrazněji ovlivňuje situaci ve skupině 26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika.

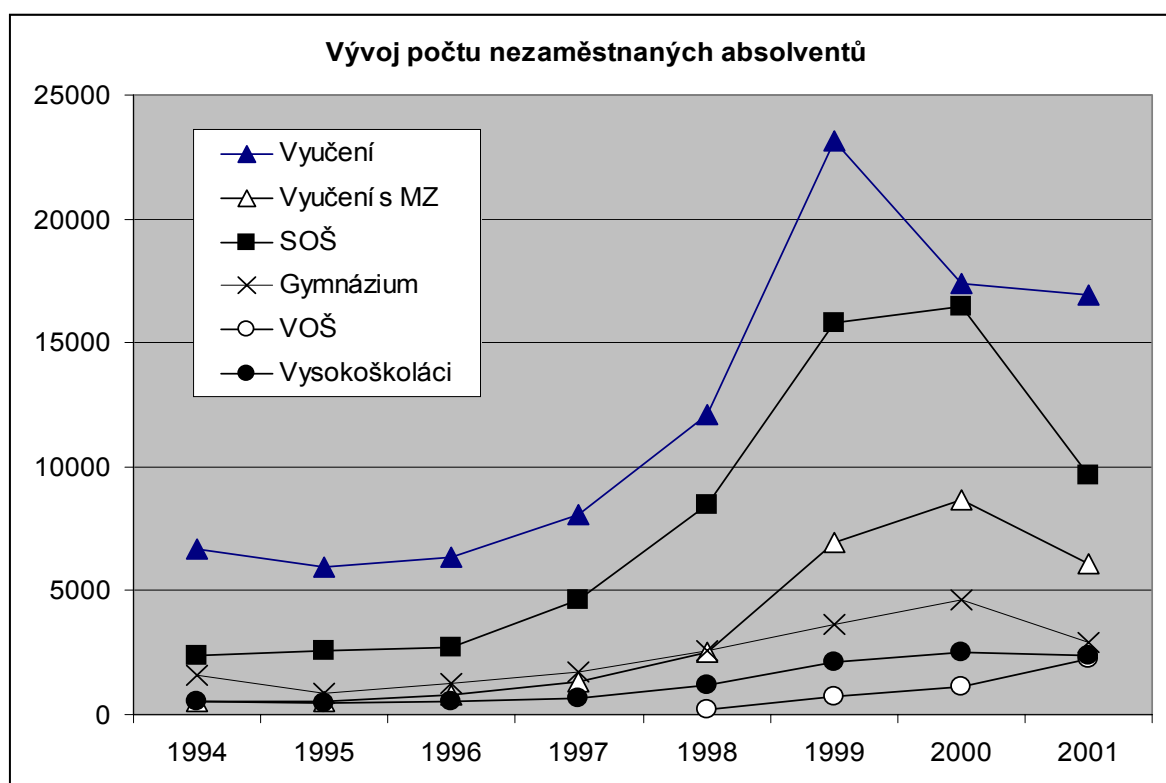
Ve Strojírenství, které působí problematicky z hlediska celé skupiny oborů, není mezi nejproblémovějšími kmenovými obory zastoupen ani jeden. Je to ovšem proto, že se jedná o celkově jedná o malé počty absolventů a při rozdělení na kmenové obory nejsou příslušné strojírenské kmenové obory do výběru, který pokrývá 85 % absolventů, zahrnuty.

Stav ve skupině Ekonomika a administrativa ovlivňují obory Ekonomika podniku a management a Finančnictví a bankovnictví, které mají vyšší než průměrnou míru nezaměstnanosti. Pozici skupiny oborů 41 Zemědělství a lesnictví s nadprůměrnou mírou nezaměstnanosti a s nadprůměrně vysokým podílem dlouhodobě nezaměstnaných zřejmě příliš ovlivňuje obor Zemědělství, který se podle údajů v tabulce nachází v pásmu průměru.

Kmenové obory Rehabilitace a Ošetrovatelství korespondují v míře nezaměstnanosti s celkově nejnižší mírou nezaměstnanosti zdravotnických oborů.

5. Nezaměstnanost absolventů škol v dlouhodobém vývoji

Nezaměstnanost absolventů je dlouhodobě sledována úřady práce a MPSV vždy v září a dubnu příslušného roku. Údaje MPSV jsou uváděny v absolutních počtech nezaměstnaných absolventů ve smyslu jejich definice absolventa (viz Úvod). Hodnoty ze září jsou vždy vyšší, protože dojde ke kumulaci nezaměstnaných absolventů, dubnové hodnoty představují určitý rovnovážný stav, kdy došlo k absorpci absolventů trhem práce. **Počty nezaměstnaných absolventů souvisí nejen s celkovou nezaměstnaností, ale i s počtem absolventů, kteří opouštějí školský systém. Tato skutečnost se projevuje velmi výrazně v údajích let 2000 a 2001, kdy došlo k výraznému ovlivnění vývoje tím, že v roce 1999 vyšel omezený počet vyučených a v roce 2000, kdy vyšel omezený počet maturantů (vliv zavedení povinné deváté třídy).** V následujícím grafu a tabulce je uveden vývoj počtu nezaměstnaných absolventů v letech 1994 až 2001 vždy podle dubnových šetření.

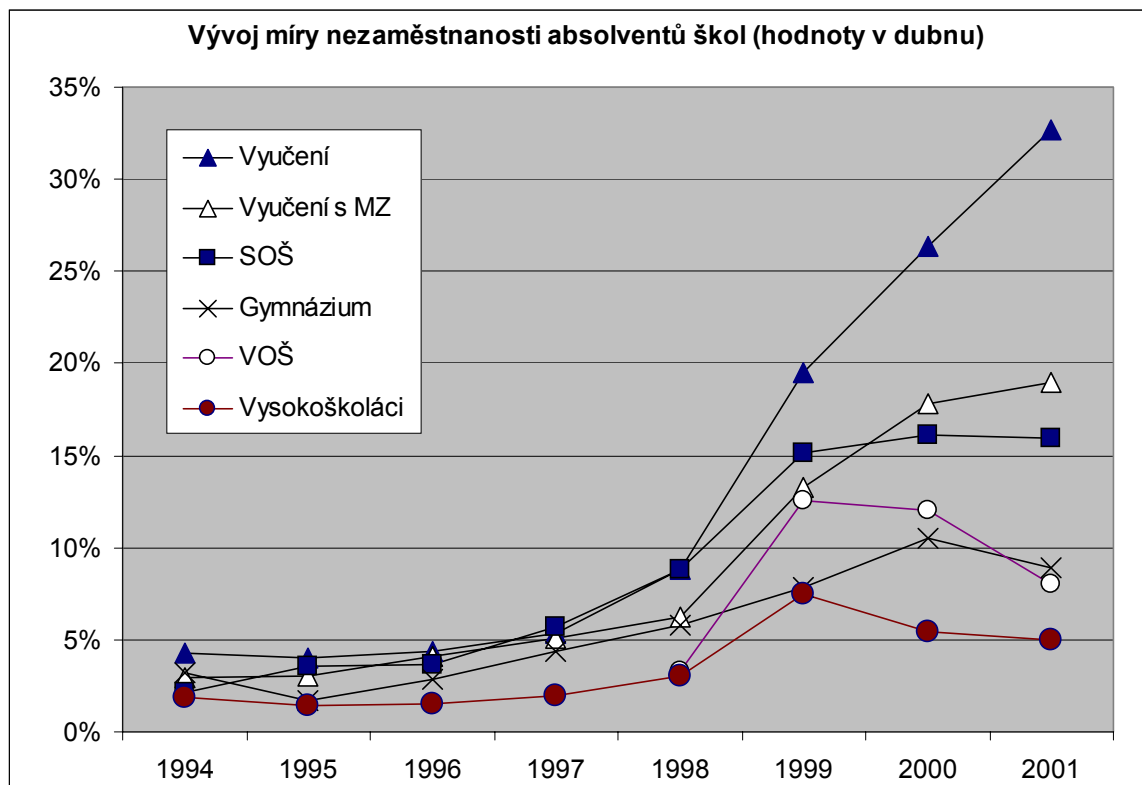

Tabulka 15. Počet nezaměstnaných absolventů v měsíci dubnu příslušného roku

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Vyučení	6655	5926	6338	8072	12124	23142	17425	16933
Vyučení s MZ	562	553	763	1350	2497	6967	8671	6108
SOŠ	2392	2564	2706	4625	8439	15781	16439	9666
Gymnázium	1593	845	1240	1740	2552	3669	4629	2940
VOŠ					224	733	1144	2222
Vysokoškoláci	557	447	503	693	1195	2114	2519	2392

Vliv proměnlivosti počtu absolventů na vyjádření jejich nezaměstnanosti je možno odstranit **vyjádřením míry nezaměstnanosti** (lze hovořit přesněji i o míře neúspěšnosti) absolventů. Míra nezaměstnanosti přispívá nejen ke zvýšení přesnosti (je propočítávána z dvouletých průměrů počtu absolventů), ale umožňuje i porovnávat nezaměstnanost absolventů různých kategorií vzdělání i různých skupin oborů vzdělání. V následujícím grafu

jsou uvedeny hodnoty míry nezaměstnanosti v období od roku 1994 do 2001, a to v dubnových termínech pro hlavní kategorie vzdělání.

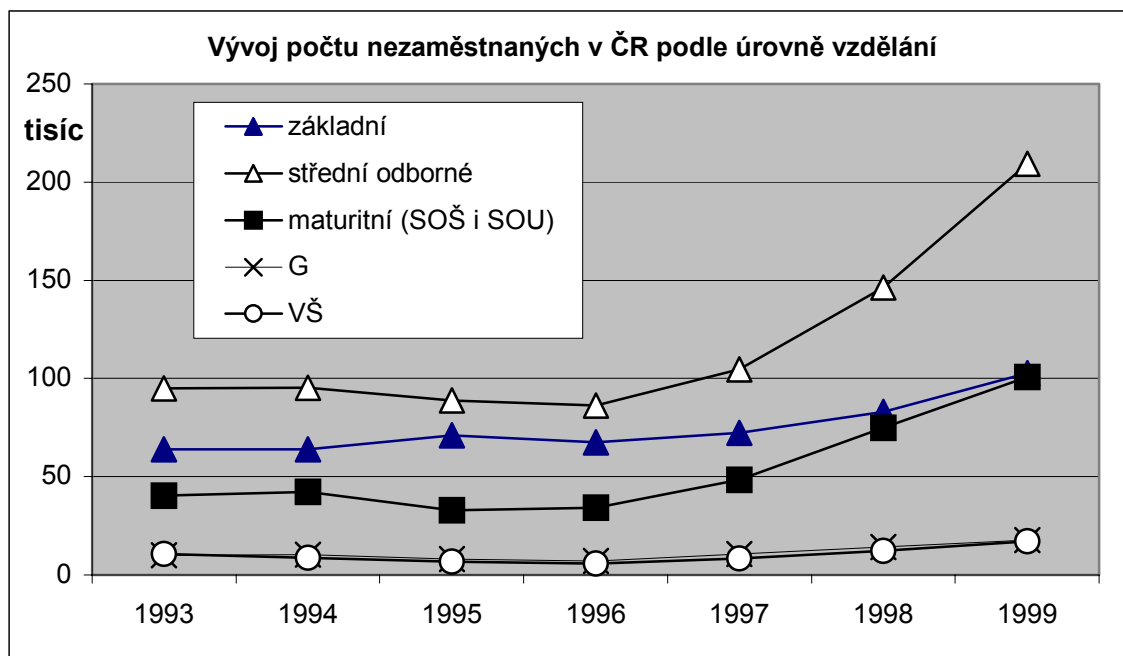

Ve znázornění vývoje míry nezaměstnanosti jsou zřejmé tři etapy. V **první etapě**, téměř až do roku 1998, byl průběh poměrně stabilní, zvyšování míry nezaměstnanosti bylo poměrně malé, i když se křivky po počátečním prolínání se od sebe začínaly vzdalovat. Hodnoty pro všechny středoškolské kategorie odborného vzdělání spolu splývaly, zdálo se, že mezi nimi není rozdíl. Na výrazně nízkých hodnotách se pohybovala míra nezaměstnanosti vysokoškoláků.

Druhá etapa v letech 1998 až 1999 byla charakterizována **prudkým nárůstem míry nezaměstnanosti** téměř ve všech kategoriích, s výjimkou gymnázií. Jednoznačně se oddělila křivka charakterizující vyučené, sblížily se hodnoty vyučených s maturitou a maturantů SOŠ. Výrazně narostla i hodnota míry nezaměstnanosti vysokoškoláků.

Třetí a zatím **poslední etapa** odpovídá vývoji po roce 1999 do současnosti. Pokračuje výrazný **nárůst míry nezaměstnanosti v oborech připravujících pro dělnická povolání** - v učebních oborech a v oborech poskytujících vyučení a maturitu. Znepokojující je zejména skutečnost, že tento nárůst se nezastavil či **nezpomalil** ani po roce 1999, kdy vyšlo jen 15% vyučených oproti běžnému počtu (jsou uváděny dubnové hodnoty, pokles se tedy měl objevit až v hodnotě míry nezaměstnanosti v roce 2000). Hodnota míry nezaměstnanosti vzrostla, i když s menší mírou nárůstu, u vyučených s maturitou. V ostatních kategoriích vzdělání dochází po roce 1999 k vývoji výrazně odlišnému a to i za situace, kdy počet absolventů nepoklesl. **Jak u absolventů oborů SOŠ a VOŠ, tak u vysokoškoláků dochází k poklesu**, který pokračuje v období 2000 až 2001. Přitom jen u absolventů SOŠ mohlo dojít k ovlivnění vývoje skutečností, že jich byl v roce 2000 jen malý počet. Je zřejmé, že se začíná významně lišit situace v možnostech uplatnění absolventů s vyšší úrovní vzdělání a připravených pro zaměstnání, která vyžadují vyšší míru intelektuálních dovedností a situace vyučených.

Je tedy otázkou, jak dalece jsou průkazná různá zjišťování potřeby pracovníků, prováděná ÚP, ve kterých se objevují požadavky především na vyučené pracovníky a zda je účelné trvalá snaha o zvyšování podílu vyučených. Následující graf ukazuje, že stejný **vývoj situace je i v počtu všech nezaměstnaných v ČR**, kde je zřejmý výrazný nárůst počtu pracovníků se středním vzděláním, což jsou převážně vyučení pracovníci.

Zdroj ČSÚ

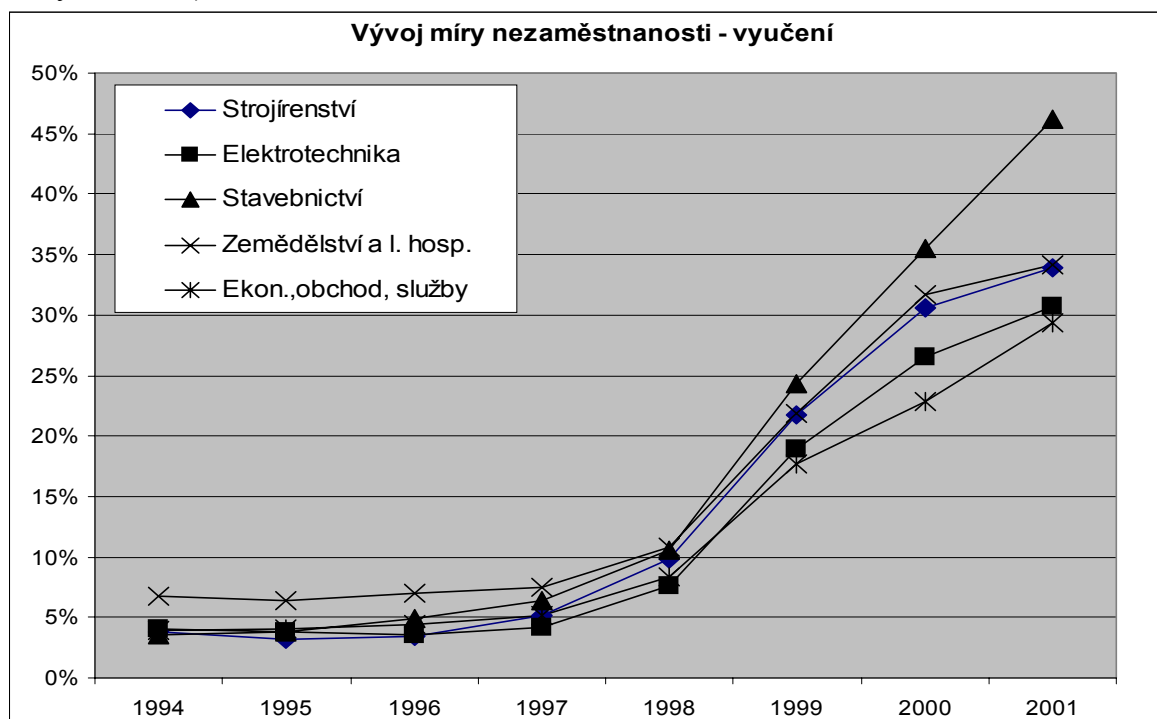
Kromě sledování celkového vývoje v jednotlivých kategoriích vzdělání je důležitý i vývoj v jednotlivých skupinách oborů vzdělání v těchto kategoriích.

V následujících grafech je znázorněn dlouhodobý vývoj míry nezaměstnanosti v jednotlivých kategoriích vzdělání v nejpočetnějších skupinách oborů vzdělání v letech 1994 až 2001 vždy v dubnových hodnotách. Jsou uvedeny hodnoty pro skupiny oborů s nejvyššími počty absolventů, zahrnující dohromady téměř 80% absolventů. Změna v používaných klasifikacích oborů vzdělání (JKOV - K KOV) má pouze malý vliv na průběh hodnot v kategorii maturitních oborů SOŠ, který však nijak zásadně neovlivňuje možnost porovnávání, ale naopak zpřesňuje hodnoty míry nezaměstnanosti podle charakteru uplatnění pracovníků (např. zejména přeřazením oboru Management ze skupin technických do skupiny ekonomické).

5.1 Vývoj míry nezaměstnanosti - učební obory

V **učebních oborech dosahují** ve srovnání s dalšími kategoriemi **vzdělání míry nezaměstnanosti nejvyšších hodnot** a vývojové křivky míry nezaměstnanosti v hlavních skupinách učebních oborů zaznamenávají z časového hlediska nejstmější růst. V posledních letech se v tempu nárůstu i v hodnotě míry nezaměstnanosti výrazně oddělily stavební obory směrem k vyšším hodnotám. Tento nepříznivý vývoj (v dubnu 2000 měl kmenový obor Zedník vůbec nejvyšší míru nezaměstnanosti v rámci učebních oborů, v letošním roce klesl, ale první místo zaujal opět obor stavebního charakteru) zřejmě souvisí i se zaměstnáváním levné pracovní síly ze zahraničí. Do roku 2000 vykazují prakticky stejný průběh strojírenské a zemědělské obory, po roce 2000 však u nich nastává výrazné zpomalení růstu. V nejnižším

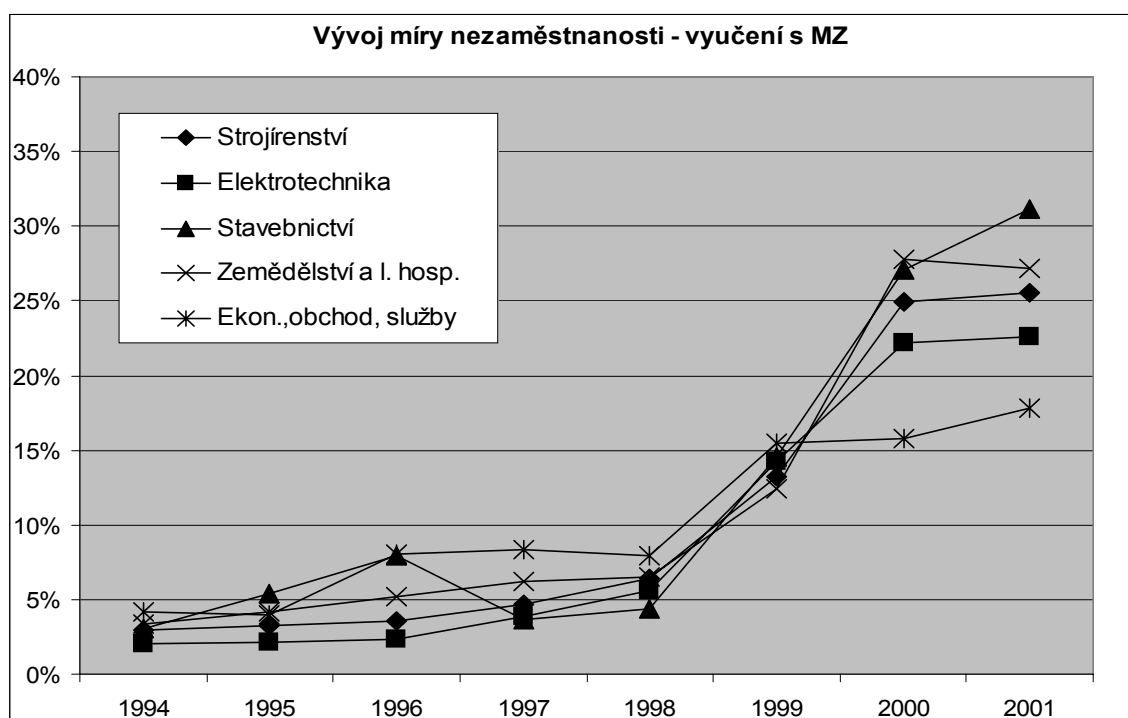
pásmu se pohybují obory elektrotechnické a ekonomiky, obchodu a služeb (přitom převládají obory službové).

Při posuzování situace je třeba vzít v úvahu fakt, že celkovou míru nezaměstnanosti strojírenských oborů výrazně snižuje obor Automechanik s vysokým počtem absolventů (50% strojařů) a s malou mírou nezaměstnanosti. Jak vyplynulo z dubnové analýzy míry nezaměstnanosti jednotlivých kmenových oborů, mají dále dobrou pozici především absolventi oborů Kuchař, Číšník-servírka, Kadeřník a v posledním roce zejména Krejčí (dosahují v rámci učebních oborů minimální míry nezaměstnanosti).

5.2 Vývoj míry nezaměstnanosti - vyučení s maturitou

Situace **absolventů studijních oborů SOU** zakončených maturitní zkouškou a studijních oborů pro absolventy tříletých oborů (nástaveb) se charakterem vývoje blížila do roku 2000

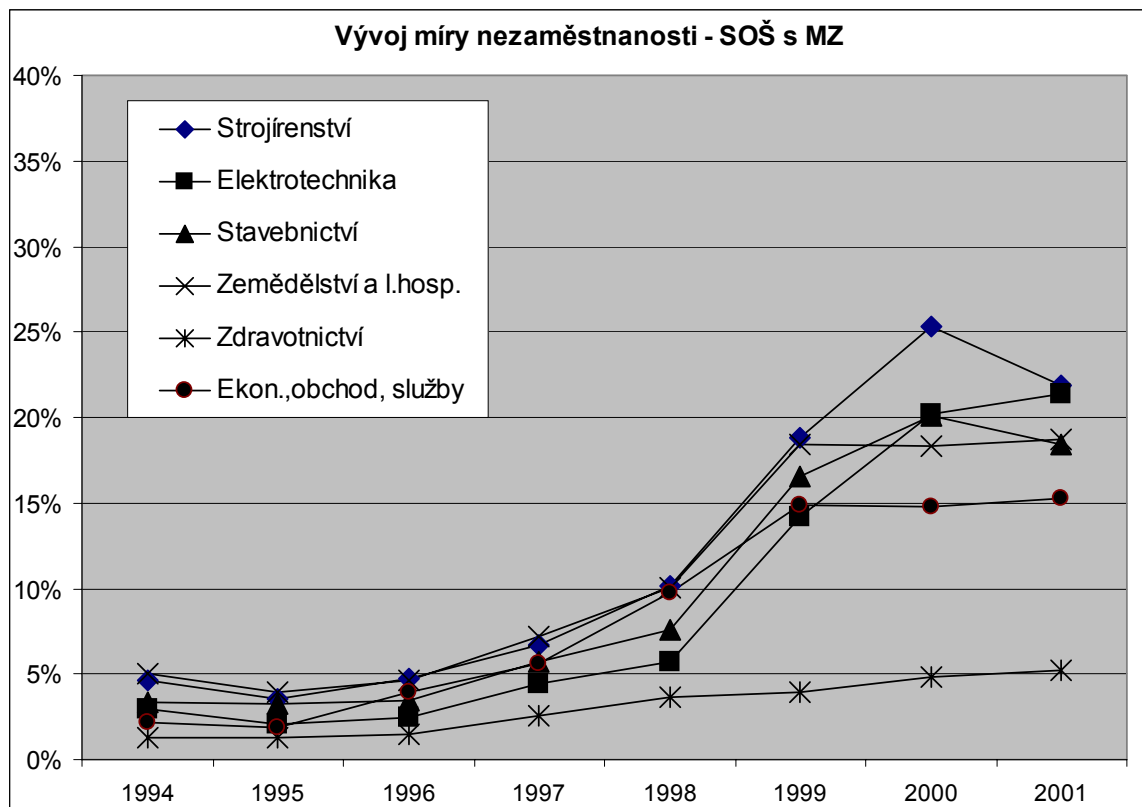
spíše učebním oborům, dále do roku 2001 však odpovídá průběhu vývoje u maturitních oborů SOŠ. **Míra nezaměstnanosti absolventů vyučených s maturitou je menší a ani dynamika jejího růstu není tak výrazná jako u učebních oborů.** Po roce 1999 došlo k oddělení vývoje skupiny ekonomika, obchod, služby - to mohlo být ovlivněno i přesunem nástavbového oboru Podnikání v ... z technických skupin do této. Pak by to ovšem potvrzovalo lepší uplatnitelnost absolventů s ekonomickým charakterem vzdělání proti technickým.

Na nižší úrovni míry nezaměstnanosti ve zbývajících čtyřech skupinách jsou obory elektrotechnické a strojírenské. Křivka míry nezaměstnanosti stavebních oborů se z nejnižších hodnot v roce 1998 dostala v roce 2001 jednoznačně na hodnoty nejvyšší. Z nejvyšší hodnoty v roce 2000 poklesla na druhé místo hodnota míry nezaměstnanosti absolventů oborů zemědělských.

5.3 Vývoj míry nezaměstnanosti - studijní obory SOŠ

Pro vývoj míry nezaměstnanosti v jednotlivých skupinách oborů studijních oborů SOŠ je až do roku 1998 charakteristický více méně pozvolný nárůst, v jehož rámci je zajímavý pouze přesun míry nezaměstnanosti ve skupině oborů ekonomika, obchod služby z téměř minimálních hodnot v roce 1995 na téměř nejvyšší v roce 1998. S výjimkou zdravotnických oborů, které jsou charakteristické jednak stabilně nejnižšími hodnotami míry nezaměstnanosti a jednak jejím nejpomalejším nárůstem, došlo v období 1998 až 2000 k výraznému růstu míry nezaměstnanosti, přitom míra růstu se ve v období 1999 - 2000 značně rozrůznila. K zásadním změnám v dynamice vývoje pak dochází po roce 2000.

Nejvyšší hodnoty míry nezaměstnanosti trvale vykazují absolventi strojírenských oborů a bylo tomu tak i za situace, kdy byla její hodnota snižována začleněním oborů management strojírenství mezi tyto obory. Jejich přesun do skupiny ekonomika, obchod, služby pak způsobily výrazný nárůst míry nezaměstnanosti ve skupině strojírenství a zastavení nárůstu ve skupině ekonomika, obchod, služby v roce 2000. Velmi podobný průběh

měl i vývoj míry nezaměstnanosti u zemědělských oborů, kde došlo v letech 1995 a 1997 dokonce k mírnému převýšení míry nezaměstnanosti strojírenských oborů. Stavební a elektrotechnické obory se v roce 1994 nacházely na přibližně stejné výchozí úrovni. Do roku 1996 se pak míra nezaměstnanosti v obou skupinách držela na poměrně vyrovnané hladině, po tomto roce dochází k výrazně rychlejšímu vzestupu ve Stavebnictví (křivka míry nezaměstnanosti mezi roky 1998 a 1999 je podobně strmá jako u strojírenských a zemědělských oborů). V případě oborů Ekonomika, obchod, služby je průběh křivky velmi zajímavý. Dá se říci, že obory této skupiny "předběhly" vývoj v dalších skupinách oborů. K výraznějšímu zlomu zde došlo o rok dříve než v jiných skupinách (1995) a ve srovnání s nimi se trend nárůstu mezi rokem 1998 a 1999 zmírnil a jeví se jako mnohem pozvolnější.

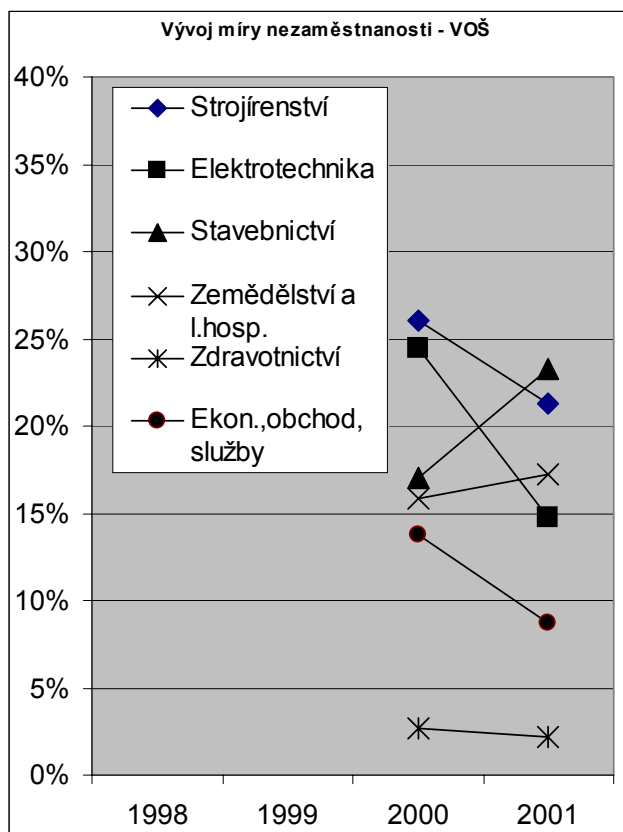
Již v roce 2000 došlo k zastavení růstu míry nezaměstnanosti absolventů oborů SOŠ, i když je zřejmé, že rozptýl, ke kterému došlo byl způsoben změnou kvalifikace JKOV na KKOV. Po tomto "očišťení" technických oborů ještě více vynikly jejich problémy, zatímco obory skupiny Ekonomika, obchod, služby a také skupina zemědělských oborů ukazují zastavení nárůstu. Významné je ovšem zlepšení situace ve strojírenských oborech, které avizuje zájem trhu práce o střední techniky - strojaře. Pro změny po roce 2001 je možno konstatovat, že výpočty míry nezaměstnanosti sice eliminují vliv malého počtu absolventů, kteří ukončili studium v roce 2000, projevuje se zde však vliv vyšší absorpce vysokých škol i vlastního trhu práce.

5.4 Vývoj míry nezaměstnanosti - vyšší odborné vzdělání

Vývoj míry nezaměstnanosti absolventů oborů VOŠ není dlouhodobě dokumentován, jednak proto, že absolventi ukončovali studium ve vyšších počtech až od roku 1998, jednak i proto, že teprve zavedení klasifikace KKOV umožnilo jejich přesnější sledování z hlediska úřadů práce. V celkovém pohledu je výše uveden vývoj míry nezaměstnanosti již od roku 1998, v oborech je to i vzhledem k nízkým počtům možné až od roku 2000.

Celkový vývoj ukazuje, že po určitém růstu míry nezaměstnanosti v prvních dvou letech si trh práce na tyto absolventy zvykl a míra jejich nezaměstnanosti se logicky zařazuje mezi hodnoty středoškoláků a vysokoškoláků. Opět to potvrzuje skutečnost, že čím vyšší je úroveň vzdělanosti, tím nižší je míra nezaměstnanosti.

V oborovém pohledu dochází u většiny sledovaných skupin oborů VOŠ k poklesu míry nezaměstnanosti v letech 2000 až 2001, k výraznému nárůstu však dochází i stavebních a méně u zemědělských skupin oborů, Tento nárůst způsobuje, že hodnoty míry nezaměstnanosti v těchto skupinách oborů jsou vyšší než u maturitních oborů SOŠ. Celková nízká míra nezaměstnanosti oborů VOŠ je způsobena vysoce převažujícím počtem absolventů ekonomických a zdravotnických oborů vzdělání, jejichž míra nezaměstnanosti je nízká.

6. Nezaměstnanost absolventů – přístup školské sféry

6.1 Hodnocení situace

V letech 1994 až 2001 dosáhla nejvyšších hodnot i nejvyššího nárůstu míra nezaměstnanosti absolventů učebních oborů, lepší pozici měli absolventi studijních oborů SOU i SOŠ, u nichž se navíc nárůst míry nezaměstnanosti v posledních dvou letech zpomaluje. Vývojové křivky míry nezaměstnanosti dokládají pravdivost hypotézy o vztahu nepřímé úměry mezi úrovní vzdělání a problémy absolventů škol s uplatněním na trhu práce. Nejpriznivěji totiž z vývojového hlediska vynívá hodnocení absolventů vysokých škol.

Nejnižší míry nezaměstnanosti dosahovaly na všech úrovních vzdělání obory zdravotnické, po nich následovaly obory **společenskovední**, přestože celkové počty absolventů společenskovedních oborů patřily naopak k nejvyšším, nejpodstatnější podíl pak činí obory skupin ekonomika, obchod a služby. Znovu lze potvrdit, že absolutní počty nezaměstnaných absolventů jsou podstatná především z hlediska nákladů spojených s aktivní politikou zaměstnanosti či pracovní pro úřady práce, ale že pro objektivní posouzení situace absolventů jednotlivých skupin oborů z hlediska jejich osobních možností **jsou důležité především hodnoty míry nezaměstnanosti.**

Dosavadní stav sledování nezaměstnanosti absolventů na úřadech práce neposkytoval možnost přesnějších analýz, protože sledování probíhalo na úrovni skupin oborů a bylo zatíženo značnou nepřesností vlivem používané definice absolventa - uchazeče o zaměstnání. Proto bylo v rámci projektu *"Uplatnění absolventů škol: analýza a výhled"* připraveno podrobnější a přesnější sledování, které umožňuje identifikaci absolventů podle roku absolvování i podle jednotlivých škol. Zavedení klasifikace kmenových oborů snížilo počet sledovaných oborů, a umožnilo přejít na sledování počtů nezaměstnaných absolventů v jednotlivých kmenových oborech. Statistické sledování přijatých na vysoké a vyšší školy pak umožní stanovit počty absolventů přicházejících na trh práce a tím rovněž výrazně zpřesnit prováděné propočty.

I když je nově zpracovávaná statistika nezaměstnanosti absolventů v současné době ve zkušební fázi, přesto opakovaně vyvrací tvrzení některých pracovníků úřadů práce, školských úřadů či škol. Zavedení klasifikace KKOV a sledování podle oborů **umožnilo stanovit hodnoty míry nezaměstnanosti oborů typu management, podnikání v oboru a ekonomických oborů**, které byly nejčastěji uváděny jako neperspektivní a zatěžující úřady práce nezaměstnanými. **Hodnoty** míry nezaměstnanosti **ukázaly**, že situace byla naprosto opačná, protože tyto obory při dřívějším zařazení do jednotlivých skupin oborů technických v nich výrazně **snížovaly hodnoty míry nezaměstnanosti**. Zatímco míra nezaměstnanosti ve strojírenských oborech SOŠ činila v dubnu 2000 25,3% a průměr technických oborů činil 21,3% byla míra nezaměstnanosti v ekonomických oborech 15,9% a **v oborech Management v....** (kmenový obor Podnikání v oborech) **činila pouze 12,6%**. V roce 2001 je míra nezaměstnanosti ve skupině Strojírénství 21,9% a průměr technických oborů činí 20,7%, míra nezaměstnanosti v ekonomických oborech činí 14,2% a v oboru **Management v....** (kmenový obor Podnikání v oborech) činí 14,6%

V celkovém pohledu na nezaměstnanost absolventů středních škol bylo možno jednoznačně stanovit i míru nezaměstnanosti škol podle zřizovatelů. Zde lze opět vyvrátit podezření, že absolventi soukromých škol těžko nalézají zaměstnání. **Celková míra nezaměstnanosti v září 2000 středních škol byla 31,8%, u absolventů státních škol činila 32,5%, soukromých škol 29,2% a církevních 24,1%. Pro gymnázia pak činila 35,9%.** V těchto případech šlo o **skutečnou míru nezaměstnanosti**, do které se nepromítají absolventi, kteří odešli studovat na vyšší či vysoké školy a nevstupují tedy na trh práce.

Problematika nezaměstnanost absolventů bývá často spojována s údaji o počtu volných míst na úřadech práce. Odvozovat závěry ze současné nabídky volných míst na úřadech práce není funkční a není řešením. **Nabídka na úřadech práce zdaleka nepostihuje celou škálu vzdělanostní struktury**, protože nabídka pro obory s vyšší úrovní vzdělání maturitou počínaje probíhá převážně v inzerci, příp. na Internetu. Rovněž zprostředkování práce probíhá na úřadech práce především pro oblast dělnických míst. Poznatky ze zahraničí ukazují, že zejména v období vysoké nezaměstnanosti dávají podniky v případě přijímání pracovníků přednost neformálním metodám, tj. zejména doporučení příbuzných či známých zaměstnaných v podniku či přímému kontaktu potencionálních zaměstnanců. Zaměstnavatelé pak nárokují na úřadech práce především pracovníky pro manuální činnosti, pro které nemohou pro platové či pracovní podmínky získat pracovníky. **Je pak nesprávné vyvozovat, jak se často děje, že jedině potřební jsou vyučení absolventi technických oborů**, protože skutečnosti v oblasti nezaměstnanosti ukazují zcela jejich potřebnost zcela odlišně.

6.2 Cesty ke snižování nezaměstnanosti absolventů

V obdobné zprávě v loňském roce jsme se zabývali kvantitativními a kvalitativními trendy ovlivňování vývoje zaměstnanosti a poptávky po pracovní síle k dosažení nižší nezaměstnanosti absolventů. V této zprávě chceme věnovat pozornost **hlavním změnám a aktivitám, které by podle názorů pracovníků úřadů práce mohly v tomto úsilí pomoci**.

V souladu se závěry komplexního dotazníkového šetření těchto pracovníků akcentujeme obsahovou stránku odborného vzdělávání a přípravy před oborovou strukturou.

Široce koncipovaný odborný základ zvyšuje potřebnou adaptabilitu a flexibilitu budoucích absolventů škol a poskytuje jim zároveň dobré předpoklady pro celoživotní učení. Z pohledu úřadů práce mají takto připravení absolventi daleko variabilnější uplatnění. Vysoce kvalifikovaní dělníci, ovládající široké spektrum dovedností, se mohou lépe přizpůsobit požadavkům konkrétního pracovního místa. Přestože existují zaměstnavatelé, kteří nejsou ochotni absolventa přijmout z důvodu problémů s jeho zapracováním, dochází u „odběratelské“ sféry k názorovému posunu. Zaměstnavatelé již od školství neočekávají „hotový produkt“ (úzce zaměřeného specialistu), ale spíše **širěji vyprofilovaného absolventa**, který by byl schopen snadno a rychle se adaptovat na konkrétní pracovní pozici. Širokým profilem nejsou míněny pouze všeobecné znalosti a dovednosti blízké se svým pojetím tzv. klíčovým dovednostem, ale i takové znalosti a dovednosti, které cíleně rozšiřují a prohlubují odborný profil. Profil by měl tedy zahrnovat **znalosti a dovednosti z více okruhů** (jedná se např. odborné o znalosti a dovednosti z oblasti elektroniky, ekonomiky, práva apod.). Cílem takto koncipovaného odborného vzdělávání jsou tedy spíše mezioborově zaměřené dovednosti, jdoucí zároveň do potřebné hloubky, než široký a pouze povrchní odborný základ. V rámci počátečního odborného vzdělávání se jeví jako vhodné řešení postup ověřovaný v rámci projektu Phare: počáteční široký základ v prvním roce přípravy a následná postupná profesní specializace ve vyšších ročnících.

Takto pojatý profil odborného vzdělávání může směřovat k bezprostřednímu profesnímu uplatnění absolventa a zároveň **vytváří také širší pole alternativ** pro další odborné vzdělávání (včetně případné rekvalifikace), které se v souvislosti s vývojem nových technologií stává skutečnou nezbytností. Úzká specializace podle zkušeností úřadů práce naopak možnosti pohybu absolventa v daném profesním poli „zužuje“ a vede k omezené uplatnitelnosti.

Počáteční odborné vzdělávání by mělo **více směřovat do praxe**. Větší podíl praxe je požadován celkem jednoznačně. Pracovníci ÚP významně uplatňují názor, že dvou či třítýdenní praxe, která je realizována ve studijních oborech SOŠ, není nejvhodnější. Podle

jejich názoru jsou firmy dnes většinou již natolik pracovně vytíženy, že se jim „nevyplatí“ zabývat se takovým praktikantem a raději mu zadají nějakou podřadnou práci, kde nic nemůže zkazit. Naopak kladně hodnoceny jsou dlouhodobější praxe studentů VOŠ, při kterých již může vzniknout mezi firmou a praktikantem určitý vztah.

Důsledné ověřování odborných znalostí v praxi přispívá k jejich upevnění a do značné míry také eliminuje memorování v odborné přípravě. Důležitý je samotný **kontakt škol s firmami**. Dobrý kontakt může přispět nejen ke kvalitnějšímu průběhu praxe, ale je přínosný i v mnoha dalších aspektech. **Žáci se mohou seznámit** s organizací a chodem firmy a nemají pak jako absolventi o těchto záležitostech nerealistickou představu. Mohou **se podílet** na řešení projektů a kladné hodnocení ze strany managementu firem jim pak v řadě případů **otevřít cestu** k dobrému pracovnímu uplatnění (některé podniky si těmito cestami připravují budoucí zaměstnance). Přínos těchto kontaktů je i v odborném růstu učitelů, případně ve vybavenosti školy. Školní dílny totiž často nejsou technicky vybaveny natolik dobře, aby zde žák získal dovednosti odpovídající vývoji technologií v daném oboru.

Příprava pro nové technologie je přitom velmi důležitá a školství v tomto směru – podle názoru úřadů práce - často zaostává. Je sice jasné, že školy nemohou být vybaveny nejmodernějšími zařízeními, ale měly by žáka alespoň vybavit povědomím o jejich existenci, funkci, možnostech a využitelnosti, aby pak jako absolvent věděl, na co se bude muset v budoucnu připravit.

Znovu se potvrdil **význam klíčových kompetencí** pro úspěšné uplatnění na trhu práce. Má-li škola v jejich rozvíjení určité rezervy, se projeví již při prvním kontaktu absolventa se zaměstnavatelem. **Kultura projevu** - jako nejvýznamnější z těchto dovedností - je často hodnocena jako velmi problematická. Absolventi neumějí formulovat své požadavky a představy týkající se hledaného uplatnění, často nejsou schopni prezentovat ani své odborné znalosti a dovednosti. Absolvent, který není vybavený **komunikačními dovednostmi** je pak ve světě práce doslova ztracený, byť je po odborné stránce připravený dobře. Komunikační dovednosti se týkají jak psaní životopisů, žádostí o zaměstnání apod.(což by absolventy měla samozřejmě naučit škola), ale také verbální komunikace s potenciálním zaměstnavatelem, která vychází z celkových komunikačních dovedností. Zmíněný nedostatek se projevuje nejen při komunikaci během vlastního pracovního procesu, kde je to samozřejmě mimořádně důležité, ale i např. v rekvalifikačních kursech, kde jejich účastníci – čerství absolventi – často neumějí formulovat své otázky.

Velmi dobrým nástrojem pro zlepšení komunikačních dovedností jsou **obhajoby různých školních prací** (samotné písemné práce ani běžná ústní zkoušení k tomuto nepomohou) a stáže (zejména zahraniční).

Zaměstnavatelé, kteří hledají pracovní sílu prostřednictvím úřadů práce, jinak považují za důležité především **jazykové znalosti, schopnost práce s výpočetní technikou a práci s informacemi, resp. schopnost je vyhledávat, třídit a hodnotit, rozlišovat podstatné od nepodstatného a poté přijímat kvalifikovaná rozhodnutí při řešení pracovních problémů**. To samozřejmě souvisí se **schopností samostatné práce** a celkovou aktivitou. Osobní iniciativa při řešení pracovních úkolů (oproti pasivnímu přístupu, který je obvyklejší nejen na straně absolventů), zodpovědnost za vykonávanou práci – to jsou vlastnosti, kterých si zaměstnavatelská sféra obecně velmi cení. Absolvent podle jejich představ by měl mít zájem o zvolený obor a měl by být ochoten na sobě dále „pracovat“. **Adaptabilita a flexibilita, ochota učit se, jsou** devizou, která zůstává spíše nedostatkovou.

Absolventům chybí rovněž schopnost ztotožnit se s cíli firmy, loajalita, vědomí, že člověk je úspěšný, když je úspěšná i firma. Je to postoj, který stále ještě není v naší

společnosti příliš zažitý. Škola by se však mohla na jeho implantaci do lidského povědomí významně podílet.

Z hlediska klíčových kompetencí jsou nejlépe vybaveni absolventi gymnázií, absolventi středních odborných škol mají oproti nim větší problémy se znalostí cizích jazyků, společně pak postrádají schopnost prezentovat se, nabízet své znalosti a dovednosti na trhu práce.

Určitým problémem mnoha absolventů je **rozpor mezi osobními ambicemi a reálnými schopnostmi**. Řada z nich má nerealistické představy o finančním ohodnocení své práce i o možném pracovním zařazení. Pro řadu evidovaných absolventů je příznačná celková nemotivovanost a nulové profesní aspirace. Absolventi často odmítají přijmout pracovní místo, které úplně neodpovídá jejich vzdělání. Představa, že by se – v souladu s Baťovskou tradicí postupně vypracovali, nenachází v současných podmínkách svou kontinuitu.

6.3 Jak postupovat při ovlivňování vzdělávací soustavy

Při řešení problémů spojených s uplatňováním absolventů škol je podstatná koordinace aktivit regionálních organizací. Ve sféře školských kompetencí považují pracovníci ÚP za problematické financování „na hlavu“. Tento způsob financování totiž často vede školy k otevírání oborů bez ohledu na možnosti uplatnění absolventů. Za potřebný považují ředitelé úřadů práce nadregionální přístup k hodnocení vzdělávací nabídky středních škol. Znamená to dosáhnout větší provázanosti spádových okresů. Upozorňují na to, že krajské územně správní uspořádání v tomto směru nejspíš přinese také snahu „udržet si“ vlastní vzdělávací nabídku za každou cenu, bez přihlídnutí k přirozené migraci ve spádových regionech, jejichž hranice se ne vždy musí krýt s hranicemi plánovaných krajů.

Většina **považuje dosavadní rozsah kompetencí jednotlivých subjektů na úrovni regionu za vyhovující**. Úřady práce mají možnost vyjadřovat se k nově otevíraným oborům a jejich stanoviska jsou zohledňována. Možnost vyjádřit se nově otevíranému oboru je však často vnímána jako problematická záležitost a objevuje se i názor, že by vliv úřadů práce na vzdělávací nabídku neměl být přeceňován, protože pracovníci úřadů práce mohou vycházet ze současné situace trhu práce aktuální poptávky zaměstnavatelů, která nemusí být stejná ani podobná situaci za několik let, až se z nyní přijímaných žáků stanou absolventi.

Proto je třeba **vycházet z projekce vývoje poptávky po pracovní síle**. Ne všichni zaměstnavatelé jsou však schopni formulovat svoje požadavky na strukturu pracovních sil v dlouhodobějším předstihu.

Řada představitelů úřadů práce akceptuje **vývojové trendy trhů práce v ekonomicky vyspělých zemích, předjímá blížící se vstup do EU i hlavní globalizační trendy** a uvědomuje se i ten fakt, že proces globalizace klade zároveň i vyšší nároky na úroveň a kvalitu vzdělání pracovních sil.

Pro možnost úspěšného ovlivňování školské sféry ze strany úřadů práce je ale důležité **vytvořit celkově konsensuální prostředí**, což vyžaduje dlouhodobé kontaktní aktivity. Významný je postoj školského úřadu, nyní školského odboru. Vzhledem k novému regionálnímu uspořádání budou muset tyto vztahy zřejmě znovu vznikat. Za užitečné je pokládáno vytvoření detailnějších „pravidel hry“ pro regionální spolupráci mezi sférami práce a školství.

Obsah odborného vzdělání je třeba přizpůsobovat potřebám praxe. Zde by se měli výrazněji prosazovat **požadavky zaměstnavatelské sféry**. Zaměstnavatelé by se měli prostřednictvím svých zaměstnavatelských a profesních svazů nejen vyjadřovat k obsahu odborného vzdělávání, ale i na realizaci odborného vzdělávání. Dosud se v oblasti školství nejvíce angažovaly velké podniky. Ty však buď zanikly nebo mají problémy a školství je tak

stranou jejich zájmu. Malé firmy zase žijí samy pro sebe a školství je tedy rovněž mimo jejich aktivity.

Zaměstnavatelé by si však měli uvědomit, že investují do budoucí pracovní síly a že na její kvalitě závisí i jejich ekonomická prosperita. Je třeba vytvořit takové podmínky, které by zaměstnavatele v tomto směru vhodným způsobem motivovaly.

Za problém je považována legislativa, která **zaměstnavatelských svazům nedala dostatečné kompetence**, zejména pak absence povinného členství v Hospodářské komoře. Ta by také perspektivně měla mít funkci hlavního partnera reprezentujícího podnikovou sféru. Zatím však stále hledá svůj profil a situace je v různých okresech či regionech různá. Výhodou je, že hospodářská komora má vytvořenou územní síť i placený personál.

Jednoznačně vyznívá **podpora vytvoření informačního systému** (založeného na informacích o struktuře zaměstnanosti a nezaměstnanosti, kvalifikačních potřebách zaměstnavatelů, demografických ukazatelích), který by decizní sféře poskytoval kvalitní podklady pro dlouhodobější koncepci vývoje vzdělávacího systému. Doposud jsou k dispozici pouze izolované informace, chybí koordinace existujících informačních zdrojů. Úřady práce v této souvislosti postrádají komplexní informační systém, který by byl zároveň schopen poskytnout segregovaná data využitelná na regionální úrovni. Úřady práce očekávají informační přínos také od vznikajícího Informačního systému typových pozic.

Za **podstatnou aktivitu** považují úřady práce **ovlivňování vzdělávací poptávky prostřednictvím aktivit poradenských subjektů**. Domnívají se, že by kritérium uplatnitelnosti absolventů určitého oboru mělo být součástí informací o konkrétní škole a komplexní informace by měla být dosažitelná zejména v procesu rozhodování o volbě povolání. Mnohem významnější roli by v tomto směru měli hrát zaměstnavatelé. Ze strany úřadů práce zazněl názor, že zaměstnavatelé neprojevují až na výjimky o ovlivňování vzdělávací sféry zájem. Domnívají se, že by **zaměstnavatelé mohli ve větší míře podporovat volbu méně atraktivních oborů formou stipendií** a spolupracovat se školami při upevňování stability již realizované profesní volby. Řada absolventů totiž u svého oboru z různých důvodů nezůstává, protože ho nevidí jako perspektivu z hlediska dobrého pracovního uplatnění.

Orientace absolventů středních škol ve světě práce je stálým problémem, který by v dalších letech mělo pomoci řešit vládní usnesení z dubna tohoto roku k „Opatřením ke zvýšení zaměstnanosti absolventů škol“. Většina dotázaných **podpořila ideu začlenění učiva úvodu do světa práce** do vzdělávacího obsahu všech středních škol. Jak příprava na volbu povolání realizovaná na základních školách, tak i úvod do světa práce připravovaný pro výuku na středních školách doplňují poradenské aktivity úřadů práce. IPS jsou připravena poskytovat zájemcům o studium informační servis o vzdělávací nabídce středních i vysokých škol (organizují také burzy škol), informovat o kvalifikačních požadavcích jednotlivých profesí i o vývoji nabídky a poptávky na trhu práce v daném regionu. Doposud v tomto směru suplovaly školskou přípravu úřady práce, které pro evidované absolventy zajišťovaly např. tzv. motivační kurzy.

Ve sféře služeb zaměstnanosti by měla být **nadále věnována masivní podpora praktikantským místům**. Podporuje aktivní přístup absolventů při hledání pracovního uplatnění. Naopak **nadmíru ochranný přístup státu v sociální oblasti působí demotivačně**. Absolventi by měli mít nárok na hmotné zabezpečení až po odpracování určité doby (např. jednoho roku). Okamžité vyplácení podpory v nezaměstnanosti může být pro určitou skupinu absolventů vítaným východiskem „ze světa práce“.

6.4 Závěr

Situace v nezaměstnanosti absolventů je vážná, je však spíše důsledkem celkové ekonomické situace než špatné připravenosti absolventů či jejich výrazně nevhodné vzdělanostní struktury. Celkově lze situaci absolventů hodnotit jako značně vyrovnanou. Výrazně problematické výsledné hodnoty se objevují spíše u jednotlivých oborů s malými počty absolventů, kde je pak interpretace míry nezaměstnanosti poněkud problematická a její výše může být výrazně ovlivněna např. situací v regionu školy. I v oborech s většími počty žáků může docházet k regionálním nesrovnalostem, a těmi je třeba se zabývat v rámci regionu, vždy však citlivě, s ohledem na relativní počty (specifické míry nezaměstnanosti jednotlivých oborů, resp. skupin oborů) a rovněž s ohledem na hlavní vývojové tendence nabídky a poptávky na trhu práce i na existující plány regionálního rozvoje. Vzdělávací nabídku je žádoucí hodnotit z pohledu širšího regionu a akceptovat tak i perspektivu prostorové mobility pracovní síly.

Lze konstatovat, že existující rozdílné pohledy a názory na problematiku nezaměstnanosti absolventů škol, zejména ve vztahu k některým oborům či skupinám oborů jsou postupně objasňovány díky vstřícnému postoji a spolupráci při úpravách sledování statistiky nezaměstnanosti ze strany MPSV. Již současné první výsledky vázané na Klasifikaci kmenových oborů vzdělání ukazují, že nelze doporučovat výrazné změny v proporcích struktury vzdělávaných absolventů, ale že je naopak nutno omezit současné zásahy a regulace směřující ke zvyšování počtu vyučených a omezení maturantů, i výraznému omezení počtu žáků v ekonomických oborech a jejich přesouvání do technických oborů. Tyto tendence, realizované obvykle na úrovni školských úřadů, směřují k návratu k oborové struktuře 80. let formou postupného omezování změn, ke kterým na školách v průběhu 90. let došlo. Kromě toho, že je tento postup nevhodný bez zohlednění míry nezaměstnanosti, neměla by vzdělávací nabídka pouze mechanicky "kopírovat" aktuální poptávku po pracovní síle. V úvahu je třeba vzít i měnící se kvalifikační požadavky trhu práce v ČR a v zemích s vyspělou ekonomikou.

Absolventi škol jsou sice rizikovou skupinou uchazečů o zaměstnání, ale nelze je vnímat jako izolovanou skupinu, která existuje mimo reálný trh práce. Stát může absolventům usnadnit situaci podpůrnými nástroji aktivní politiky zaměstnanosti, ale schopnost absolventů orientovat se na trhu práce, obstát v konkurenci s ostatními uchazeči, zůstává především na nich. Přestože zaměstnavatelé považují za hlavní problém uplatnitelnosti absolventů chybějící praxi, je stále většina z nich ochotna absolventy přijímat (často za finanční podpory úřadů práce - absolventská místa). Absolventi mají i řadu předností, lepší vztah k výpočetní technice, jazykovou vybavenost, čerstvé odborné znalosti a dovednosti. To vše hraje v situaci, kdy další odborné vzdělávání není v podnicích běžnou záležitostí, významnou roli.